

Apothekersassistenten van school naar werk

Citation for published version (APA):

Sanders, J. M. A. F., de Vries, M. R., & Wolbers, M. H. J. (2003). *Apothekersassistenten van school naar werk*. Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Faculteit der Economische Wetenschappen. ROA Reports No. 5 <https://doi.org/10.26481/umarep.2003005>

Document status and date:

Published: 01/01/2003

DOI:

[10.26481/umarep.2003005](https://doi.org/10.26481/umarep.2003005)

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Apothekersassistenten van school naar werk

ROA-R-2003/5

Jos Sanders
Robert de Vries
Maarten Wolbers

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt

Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde
Universiteit Maastricht

Maastricht, april 2003

ISBN 90-5321-362-7
Sec03.023.doc

Inhoud

	Bladzijde
Voorwoord	i
Samenvatting	iii
1 Inleiding	1
2 Stromen van leerlingen en schoolverlaters	7
2.1 Instroom in de opleiding tot apothekersassistent	7
2.2 Uitstroom uit de opleiding tot apothekersassistent	10
3 Arbeidsmarktintrede van schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent	13
3.1 Achtergrondkenmerken en bestemming van schoolverlaters	13
3.2 Deelname aan vervolgonderwijs	15
3.3 Werkgelegenheidsperspectieven voor schoolverlaters	18
3.4 Arbeidsvoorwaarden	20
3.5 Samenvatting	22
4 Vergelijking van apothekersassistenten die binnen en buiten de apothekersbranche werkzaam zijn	25
4.1 De intrede op de arbeidsmarkt	27
4.2 Kwaliteit van het gevonden werk	30
4.3 Tevredenheid over de huidige baan	33
4.4 Samenvatting	35
5 Verworven competenties	37
5.1 Beroepspraktijkvorming en competenties tijdens de opleiding	38
5.2 Kennis en technieken	39
5.3 Vaardigheden	41
5.4 Houdingsaspecten	44
Bijlage 1	47
Bijlage 2	59

Voorwoord

Een belangrijke bron van gekwalificeerd personeel voor de apothekersbranche zijn de gediplomeerde schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent. Jaarlijks stromen 600 à 700 schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent naar de arbeidsmarkt. Wat gaan deze schoolverlaters doen als ze hun diploma hebben behaald? Gaan ze werken in de apothekersbranche, en zo ja sluit het werk in de openbare apotheek aan bij de opleiding? In dit rapport worden deze en andere aspecten van de overgang van school naar werk besproken voor schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent.

Dit rapport is een onderdeel van de arbeidsmarktmonitor voor de openbare apotheek¹, die het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) uitvoert in opdracht van de Stichting Bedrijfsfonds Apotheken (SBA). De arbeidsmarktmonitor omvat behalve dit deelonderzoek nog een drietal andere deelonderzoeken waarin werkgevers van de openbare apotheek², gediplomeerde apothekersassistenten die voorheen in de openbare apotheek hebben gewerkt³ en apothekersassistenten die op dit moment in de openbare apotheek werkzaam zijn⁴ worden gemonitord. Tevens vindt in het kader van deze monitoring een toekomstverkenning van de arbeidsmarkt voor apothekersassistenten plaats.

Onze dank gaat uit naar dhr. J. Sax van der Weijden en dhr. P.Georgopoulos (SBA), voor hun rol in de begeleiding van dit onderzoek. Ook danken wij mevr. C. van Til van onderzoeksbureau Prismant voor het beschikbaar stellen van data over leerlingenaantallen.

-
1. F. Cörvers en A. de Grip (2001), *Vooronderzoek arbeidsmarktmonitor apothekersbranche*, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.
 2. A. de Grip, J. Sanders en I. Sieben (2002), *Knelpunten op de arbeidsmarkt en personeelsbeleid in de openbare apotheek*, ROA-R-2002/10, Maastricht.
 3. F. Cörvers, B.J. Diephuis en B. Golsteyn (2002), *Het onbenutte arbeidspotentieel van apothekersassistenten voor de openbare apotheek*, ROA-R-2002/2, Maastricht.
 4. A. de Grip en I. Sieben (2002), *Werken in de openbare apotheek*, ROA-R-2002/13, Maastricht.

Samenvatting

De sterke economische groei in het vorige decennium, de aanhoudende vergrijzing en de elkaar steeds sneller opvolgende (medisch) technologische vernieuwingen zorgen ervoor dat de arbeidsmarkt in Nederland uiterst krap is geworden. Veel branches, waaronder ook de gezondheidszorg, hebben grote problemen om voldoende gekwalificeerd personeel te vinden. Hierdoor ontstaat een steeds fellere onderlinge concurrentie op de arbeidsmarkt. Om in die concurrentieslag mee te blijven doen is het voor de apothekersbranche van groot belang om een goed beeld te hebben van de arbeidsmarkt als geheel en de aansluiting tussen opleiding en arbeidsmarkt in het bijzonder.

Deze rapportage beoogt dit belang te dienen. Allereerst door het aantal leerlingen, de schooluitval en de uitstroom van gediplomeerden met een opleiding tot apothekersassistent in kaart te brengen, zodat ongeveer kan worden aangegeven hoeveel gediplomeerden met een opleiding tot apothekersassistent de komende jaren de arbeidsmarkt zullen betreden. Ten tweede door een beeld te geven van de positie van de apothekersbranche op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters.

Het totaal aantal leerlingen dat een opleiding tot apothekersassistent volgt is de laatste jaren licht gestegen, van ruim 2.200 in het schooljaar 1999/'00 tot bijna 2.800 in het schooljaar 2002/'03. De toename geldt vooral voor de BBL⁵ variant. Mannen zijn nog altijd sterk ondervertegenwoordigd in de opleiding tot apothekersassistent. Regionale verschuivingen zijn er nauwelijks.

Opvallend is vooral de hoge instroom in het eerste leerjaar in 2002/'03. Het lijkt erop dat het aantal leerlingen dat kiest voor een opleiding tot apothekersassistent op dit moment flink in de lift zit. Het zal echter nog een paar jaar duren voordat de eerstejaars leerlingen van 2002/'03 zich op de arbeidsmarkt aandienen.

Om ervoor te zorgen dat een zo groot mogelijk aandeel van de eerstejaars leerlingen zich uiteindelijk ook voor de openbare apotheken aanbiedt is het noodzakelijk dat de uitval van leerlingen uit de opleiding zo beperkt mogelijk blijft. De gegevens laten zien dat uitval het meest voorkomt tijdens het eerste leerjaar. Daarna is er nog slechts een enkeling die de opleiding tot apothekersassistent voortijdig staakt. Het percentage BBL (voorheen Leerlingwezen) leerlingen dat uitvalt ligt wat hoger dan het percentage BOL (voorheen MBO lang) leerlingen.

Het aantal leerlingen dat de opleiding tot apothekersassistent *gediplomeerd* heeft verlaten is tot en met 2001 sterk afgenomen, van 745 in 1998 tot iets meer dan 550 in 2001. Sindsdien zit het aantal gediplomeerden dat uitstroomt weer in de lift; in 2002 stroomden 633 leerlingen met een diploma de arbeidsmarkt op. Vooral het aantal gediplomeerden dat de (nieuwe) BBL variant van de opleiding heeft afgerond

5. Beroepsbegeleidende Leerweg, voorheen het Leerlingwezen (LLW).

is flink gestegen. Het aantal leerlingen dat de MBO/ BOL variant gediplomeerd heeft verlaten is sinds 2000 nauwelijks veranderd.

De regionale verdeling van gediplomeerde schoolverlaters van de apothekers-assistentenopleiding is ten opzichte van de regionale verdeling bij andere MBO opleidingen een stuk evenwichtiger. Meer dan de helft van alle gediplomeerden van andere MBO opleidingen heeft de opleiding in de regio Zuidwest gevolgd. Van de gediplomeerde schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding heeft maar 30% de opleiding in die regio gevolgd. In de regio Zuidoost is de apothekers-assistentenopleiding daarentegen wat oververtegenwoordigd. 23% van de gediplomeerde apothekersassistenten volgde de opleiding in die regio. Van de andere MBO opleidingen was dat maar 9%.

Het overgrote deel (88%) van de schoolverlaters van de opleiding tot apothekers-assistent betreedt na het verlaten van de opleiding de arbeidsmarkt. Wat dit betreft verschillen schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent van schoolverlaters die een andere MBO opleiding hebben gevolgd. Van de schoolverlaters van de overige opleidingen biedt gemiddeld 61% zich aan op de arbeidsmarkt. Dit komt vooral doordat schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent minder vaak een vervolgopleiding gaan doen dan schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Voor apothekersassistenten die toch kiezen voor een vervolgopleiding zijn “de verlaten opleiding bood te weinig kans op een goede baan” en “ik wilde liever blijven leren/studeren dan gaan werken” de belangrijkste redenen om verder te gaan leren.

De werkgelegenheidsperspectieven voor schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent zijn zeer goed. Gediplomeerde apothekersassistenten die de arbeidsmarkt betreden hebben anderhalf jaar na het verlaten van de opleiding bijna allemaal betaald werk gevonden. Slechts 11% van de schoolverlaters is werkloos⁶ geweest tijdens de intredeperiode. Van schoolverlaters van andere MBO opleidingen is 16% werkloos geweest tijdens de intredeperiode. Veel schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent hebben door middel van hun stage werk gevonden. Daarnaast vinden apothekersassistenten vaak via een open sollicitatie of een reactie op een advertentie een baan. Dit geldt niet voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Deze vinden veel vaker werk door middel van het arbeids- of uitzendbureau. Van de schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent heeft een groot deel een baan in de apothekersbranche gevonden (82%). De overige schoolverlaters van deze opleiding zijn buiten de apothekersbranche gaan werken. Het betreft vooral personen die werken in ziekenhuizen, een huisartsenpraktijk of werkzaam zijn in de detailhandel (meestal een drogisterij).

Op bepaalde punten zijn de arbeidsvoorwaarden beter voor schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent dan voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Het merendeel (87%) van de werkzame schoolverlaters met een opleiding tot

6. Werkloos is een schoolverlater die zelf aangeeft in de periode tussen het behalen van het diploma en het moment van bevragen (anderhalf jaar later) werkloos te zijn geweest.

apothekersassistent heeft een vaste aanstelling (of een proeftijd voor een vaste aanstelling). Voor schoolverlaters van de overige MBO opleidingen geldt dit minder vaak (71%). Verder is voor schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de huidige baan beter dan voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent vinden vaker een baan die qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding. Wel blijkt dat apothekersassistenten gemiddeld genomen minder verdienen dan schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Voor schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent is het gemiddeld bruto uurloon € 7,55. Schoolverlaters van de andere MBO opleidingen hebben een bijna 5% hoger uurloon. Zij verdienen gemiddeld € 7,90 bruto per uur. Met de nieuwe functiewaardering, die per 1 april 2003 ingaat, zal hierin echter verbetering optreden. De verwachting is dat de startsalarissen van apothekersassistenten de salarissen van andere starters met een MBO opleiding zullen overstijgen.

De arbeidsmarktintrede verschilt voor schoolverlaters die een baan binnen en buiten de apothekersbranche hebben gevonden. Apothekersassistenten die werk hebben gevonden in een openbare apotheek zijn tijdens de intredeperiode minder vaak werkloos geweest en hebben voor minder bedrijven of organisaties gewerkt dan apothekersassistenten die elders werkzaam zijn. Daarnaast hebben apothekersassistenten met een baan binnen de apothekersbranche vaak op een andere wijze de huidige baan gevonden dan degenen met een baan buiten de apothekersbranche. Apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek hebben veel vaker dan apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken of apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werkzaam zijn door middel van een stage een baan gevonden. Met name degenen die werkzaam zijn buiten de gezondheidszorg hebben vaak via het arbeids- of uitzendbureau een baan gevonden.

Zowel voor schoolverlaters die een baan hebben gevonden in de apothekersbranche als voor schoolverlaters die elders binnen de gezondheidszorg een baan hebben gevonden geldt dat het overgrote deel een baan heeft gevonden die qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding. Dit geeft aan dat de opleiding tot apothekersassistent ook een goede opleiding is voor degenen die kiezen voor een baan in de gezondheidszorg buiten de openbare apotheek. Voor schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken geldt echter dat het merendeel geen baan heeft gevonden die aansluit bij het bereikte opleidingsniveau en/of een baan die aansluit bij de gevolgde opleidingsrichting. Opvallend is dat apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek minder verdienen dan apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken. Daarentegen is de beloning van apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek vrijwel gelijk aan het salaris van schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding die buiten de gezondheidszorg werken. Opvallend is ook dat schoolverlaters met een baan in een openbare apotheek de meeste mogelijkheden hebben om deel te nemen aan aanvullende scholing.

Over het algemeen geldt dat het merendeel van de schoolverlaters die zijn gaan werken in een openbare apotheek tevreden is over zijn of haar baan. Slechts een zeer

beperkt deel werkt onvrijwillig in deeltijd. Schoolverlaters die niet binnen de openbare apotheek zijn gaan werken blijken daarentegen vaker onvrijwillig in deeltijd te werken. Verder zegt 10% van de schoolverlaters met een baan in de apothekersbranche op zoek te zijn naar een andere baan. Wat dit betreft verschillen deze schoolverlaters niet van schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding die elders in de gezondheidszorg werken. Daarentegen zijn de schoolverlaters met een baan buiten de gezondheidszorg wel erg vaak op zoek naar een andere baan (44%). Tot slot geeft het merendeel van de schoolverlaters die werken in een openbare apotheek aan, achteraf gezien, opnieuw voor de opleiding tot apothekersassistent te kiezen. Schoolverlaters met een baan buiten de gezondheidszorg zeggen wat vaker dat ze achteraf gezien niet opnieuw de opleiding tot apothekersassistent zouden kiezen.

Een belangrijk deel van de opleiding tot apothekersassistent bestaat uit zogenaamde beroepspraktijkvorming (stages). Het belang hiervan is vanzelfsprekend het grootst bij de BBL variant, waar 60% van de tijd wordt besteed aan beroepspraktijkvorming. Bij de BOL variant is dat 31%.

Tijdens de opleiding tot apothekersassistent wordt de meeste tijd besteed aan kennis en technieken. Hieronder wordt bijvoorbeeld vakkennis en inzicht in ICT verstaan. Ongeveer eenderde van de tijd wordt besteed aan vaardigheidsaspecten. Voorbeelden van vaardigheidsaspecten zijn het overbrengen van kennis, het werken in teams en bijvoorbeeld contactuele vaardigheden. Houdingsaspecten zoals nauwkeurigheid en zelfstandigheid krijgen tijdens de opleiding de minste aandacht.

Ten opzichte van schoolverlaters met een andere MBO opleiding vinden apothekersassistenten vooral vakkennis, inzicht in ICT en inzicht in milieu en veiligheid belangrijk. Inzicht in de bedrijfsvoering (administratie en dergelijke) vinden de apothekersassistenten daarentegen minder belangrijk. Het toepassen van kennis en technieken, spreekvaardigheid, het overdragen van kennis en het werken in een team zijn relatief belangrijke vaardigheden volgens de schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent. Schrijfvaardigheid en plannen, coördineren en organiseren zijn volgens hen minder belangrijke vaardigheden.

Schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding zijn over het algemeen meer tevreden over de vaardigheden die zij tijdens hun opleiding hebben geleerd dan schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Enige onvrede is er onder de schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding die in de apothekersbranche zijn gaan werken over de té beperkte aandacht voor spreekvaardigheid in de opleiding. Schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding die buiten de apothekersbranche zijn gaan werken vinden extra aandacht voor spreekvaardigheid minder noodzakelijk.

Houdingsaspecten zijn voor zowel de schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding als voor de schoolverlaters van andere MBO opleidingen erg belangrijk. Schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding zijn wel iets meer tevreden over de aandacht voor de houdingsaspecten tijdens de opleiding.

1 Inleiding

Een belangrijke bron van gekwalificeerd personeel voor de apothekersbranche zijn de gediplomeerde schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent. Jaarlijks stromen ongeveer 600 à 700 gediplomeerden van de opleiding tot apothekersassistent de arbeidsmarkt op. De instroom is de laatste jaren wat aan het toenemen, maar het is de vraag of het voldoende is. Daarmee samen hangt de vraag of en in hoeverre de apothekersbranche in samenspraak met bijvoorbeeld ROC's in staat is om deze groeiende instroom op peil te houden. Zijn apothekers überhaupt voldoende in staat om schoolverlaters aantrekkelijke banen aan te bieden en hoe kunnen zij ervoor zorgen dat scholieren kiezen voor een baan in de apothekersbranche. Deze vraag is vooral relevant nu de apothekersbranche kampt met groeiende problemen in de personeelsvoorziening.

De sterke economische groei in het vorige decennium, de aanhoudende vergrijzing en de elkaar steeds sneller opvolgende (medisch) technologische vernieuwingen zorgen ervoor dat de arbeidsmarkt in Nederland uiterst krap is geworden. Veel branches, waaronder andere sectoren binnen de gezondheidszorg, hebben problemen gekwalificeerd personeel te vinden. Gevolg hiervan is dat werkgevers elkaar steeds meer zijn gaan beconcurreren op de arbeidsmarkt. Het is voor de apothekersbranche daarom van belang om een goed beeld te krijgen van de arbeidsmarkt voor schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent.

Het doel van deze rapportage is tweeledig. Ten eerste brengen we de jaarlijkse verwachte uitstroom van gediplomeerden met een opleiding tot apothekersassistent in kaart. Aan de hand hiervan kan worden aangegeven hoeveel gediplomeerden met een opleiding tot apothekersassistent de komende jaren de arbeidsmarkt betreden. Ten tweede wordt een beeld gegeven van de positie die de apothekersbranche inneemt op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters. Aangegeven wordt welk deel van de schoolverlaters kiest voor de apothekersbranche en daarnaast wordt onderzocht waarom schoolverlaters kiezen voor een baan binnen en buiten de openbare apotheek.

Opzet van het rapport

De opbouw van het rapport is als volgt. In hoofdstuk 2 wordt de in-, uit- en doorstroom van leerlingen van de opleiding tot apothekersassistent besproken. Eerst wordt daarbij aangegeven hoeveel leerlingen jaarlijks beginnen aan de opleiding. Hierbij wordt een uitsplitsing gemaakt naar leerjaar. Ten slotte wordt de uitstroom van leerlingen besproken. Daarbij komen zowel de uitval (uitstroom van ongediplomeerden) als de gediplomeerde uitstroom aan de orde.

Hoofdstuk 3 bespreekt de arbeidsmarktintrede van gediplomeerde schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent. Eerst wordt aangegeven welk deel van de schoolverlaters doorstroomt naar de arbeidsmarkt en welk deel verder gaat leren in

een vervolgopleiding. Voor de schoolverlaters die doorstromen naar de arbeidsmarkt worden vervolgens de werkgelegenheidsperspectieven besproken. Vinden deze schoolverlaters betaald werk, en zo ja, is dit een baan in de apothekersbranche? Tot slot wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de arbeidsvoorwaarden van schoolverlaters met betaald werk.

Een deel van de gediplomeerde schoolverlaters met een opleiding tot apothekers-assistent heeft gekozen voor een baan buiten de apothekersbranche. Gezien de problemen in de personeelsvoorziening waarmee de apothekersbranche momenteel kampt is het van belang te achterhalen waarom deze schoolverlaters niet hebben gekozen voor een baan in een openbare apotheek. In hoofdstuk 4 wordt hier op ingegaan. Daartoe wordt de arbeidsmarktintrede en kwaliteit van het werk van gediplomeerde apothekersassistenten die binnen en buiten de apothekersbranche werkzaam zijn vergeleken. Ook wordt bekeken of apothekersassistenten die binnen en buiten de apothekersbranche werken tevreden zijn over de huidige baan.

Hoofdstuk 5 bespreekt de kwalitatieve aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de huidige baan. Hierbij wordt gekeken naar de tijd die in de opleiding is ingeruimd voor beroepspraktijkvorming en de tijd die wordt besteed aan competenties op het gebied van kennis en technieken, vaardigheden en houdingsaspecten. In het hoofdstuk wordt vervolgens gekeken naar de mate waarin schoolverlaters deze competenties belangrijk vinden bij het uitoefenen van hun werk, en in hoeverre voor bepaalde competenties meer aandacht gewenst is in de opleiding.

Gegevens

Voor de bepaling van de instroom van schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent in hoofdstuk 2 is gebruik gemaakt van gegevens van een tweetal verschillende databronnen. Allereerst wordt informatie gebruikt uit de Integrale Leerlingtellingen (ILT) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Daarnaast is gebruik gemaakt van gegevens over het aantal leerlingen in het huidige schooljaar 2002/03. Deze gegevens zijn in oktober/november 2002 verzameld door Prismant.

Voor de analyses in de hoofdstukken 2 t/m 5 is gebruik gemaakt van gegevens uit het schoolverlatersonderzoek *Registratie van Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters* (RUBS). Het betreft een onderzoek dat het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) jaarlijks verricht onder schoolverlaters van alle reguliere BVE-opleidingen. Schoolverlaters die deelnemen aan het onderzoek worden ondervraagd over de gevolgde opleiding en hun arbeidsmarktpositie anderhalf jaar na het verlaten van de opleiding. Op deze manier wordt informatie verkregen over de aansluitingsproblematiek van schoolverlaters bij hun intrede op de arbeidsmarkt. Voor de analyses zijn de gegevens van de vier meest recente uitstroomcohorten samengenomen. Het betreft de cohorten 1996/97 t/m 1999/00.

Sinds het schooljaar 1997/98 kent het MBO een nieuwe kwalificatiestructuur. In plaats van het MBO en Leerlingwezen spreken we van de beroepsopleidende

leerweg (BOL) en de beroepsbegeleidende leerweg (BBL). Binnen zowel de BOL als de BBL worden vier niveaus onderscheiden. In onderstaand kader worden beide leerwegen wat uitgebreider besproken.

De Beroepsopleidende Leerweg (BOL) en de Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL)

Deelnemers aan het beroepsonderwijs stromen sinds de invoering van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) op 1 januari 1996 uit op vier kwalificatieniveaus (zie schema 1). Aan elk niveau is een opleiding verbonden. Het vierde en hoogste niveau kent twee nieuwe opleidingen; een middenkaderopleiding en een specialistenopleiding.

Schema 1

Kwalificatiestructuur in het Beroepsonderwijs vanaf 1-1-1996

Niveau BOL of BBL opleiding	Opleiding	Duur
1 Eenvoudige uitvoerende werkzaamheden	Assistentopleiding	0,5-1 jaar
2 Uitvoerende werkzaamheden	Basisberoepsopleiding	2-3 jaar
3 Volledige zelfstandige uitvoering van werkzaamheden	Vakopleiding	2-4 jaar
4 Volledige zelfstandige uitvoering van werkzaamheden met brede inzetbaarheid dan wel specialisatie	Middenkaderopleiding Specialistenopleiding	3-4 jaar 1-2 jaar

Alle opleidingen kunnen in principe twee leerwegen bevatten: een *beroepsopleidende leerweg*, waarbij de omvang van de beroepspraktijkvorming tussen de 20- en 60% ligt, en een *beroepsbegeleidende leerweg*, waarbij het percentage beroepspraktijkvorming meer dan 60% is. De beroepsopleidende leerweg lijkt sterk op het vroegere voltijdse middelbaar beroepsonderwijs (MBO). De beroepsbegeleidende leerweg is vergelijkbaar met het vroegere leerlingwezen (LLW).

De BOL en BBL opleidingen tot apothekersassistent zijn opleidingen op niveau 4. De schoolverlaters van opleidingen op dit vierde niveau krijgen volgens de WEB in de praktijk een duidelijke hiërarchische verantwoordelijkheid. Daarbij gaat het niet zozeer om verantwoordelijkheid in uitvoerende zin, zoals bij controle en begeleiding, maar meer om formele, organisatorische verantwoordelijkheid. Verder behoort het bedenken van nieuwe procedures tot het takenpakket van een op niveau 4 opgeleide schoolverlater. Voor schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding speelt de hiërarchische verantwoordelijkheid echter slechts een beperkte rol. Belangrijker is de inhoud van de werkzaamheden. De taken zijn complex, risicovol en specialistisch en de assistent wordt opgeleid om zeer zelfstandig te kunnen werken. Daarmee zijn zowel de BOL als de BBL opleiding tot apothekersassistent specialistenopleidingen.

Bron: Ministerie van OC&W

De opleiding tot apothekersassistent behoort tot de opleidingen van niveau 4 (het hoogste niveau) en wordt voortaan BOL niveau 4 apothekersassistent c.q. BBL niveau 4 apothekersassistent genoemd. In het schooljaar 1997/'98 is in het eerste leerjaar gestart met deze opleidingen. Echter, de duur van de opleiding tot apothekersassistent is drie jaar. Dit betekent dat de gegevens in dit rapport nog grotendeels betrekking op schoolverlaters die de opleiding volgens de oude kwalificatiestructuur hebben gevolgd. Het betreft gediplomeerde schoolverlaters die de MBO opleiding tot apothekersassistent hebben gevolgd. Alleen cohort 1999/'00 bevat schoolverlaters die de opleiding volledig in de nieuwe kwalificatiestructuur hebben gevolgd. Gegevens over gediplomeerde schoolverlaters van de BBL variant van de apothekersassistentenopleiding (Leerlingwezen) zijn helaas nog in onvoldoende mate beschikbaar omdat deze opleidingsvariant pas zeer recentelijk is opgestart en er nog nauwelijks gediplomeerde schoolverlaters van deze opleiding zijn.

De deelname van de scholen aan het schoolverlatersonderzoek geschiedt op vrijwillige basis. Hierdoor ontstaat in de regel een ongelijke spreiding naar opleiding en regio, en ook naar andere kenmerken van de populatie kan een niet-representatieve verdeling ontstaan. Om toch betrouwbare landelijke gegevens te kunnen presenteren, is een weging uitgevoerd (Huijgen, 2001⁷). Bij de weging wordt rekening gehouden met opleiding, geslacht en regio. De weging wordt zodanig uitgevoerd dat de aantallen uiteindelijk corresponderen met de aantallen in de populatie. Voor de weging is gebruik gemaakt van populatiegegevens die beschikbaar zijn op basis van de Integrale Leerlingtellingen.

Tabel 1.1
Dekkingsgraad en responspercentage voor de opleiding MBO apothekersassistent

Cohort	Aantal gediplomeerde schoolverlaters	Benaderd aantal (Dekkingsgraad %)	Responspercentage %
1996/'97	817	354 (43)	52
1997/'98	745	206 (28)	50
1998/'99	666	196 (29)	56
1999/'00	559	202 (36)	51

De schoolverlaters die uiteindelijk in het onderzoek zijn opgenomen, vormen een deel van de gehele onderzoekspopulatie. Niet alle personen uit de doelgroep worden benaderd en niet iedereen die wel is benaderd werkt mee aan het onderzoek. Tabel 1.1 geeft voor elk cohort de dekkingsgraad en het responspercentage voor de opleiding MBO apothekersassistent. In tabel 1.2 is dit weergegeven voor de andere MBO-lang opleidingen. De dekkingsgraad geeft een beeld van de omvang van het gedeelte van de populatie dat benaderd is. Het responspercentage geeft aan welk deel van degenen die zijn benaderd daadwerkelijk heeft meegewerkt aan het schoolverlatersonderzoek.

7. T. Huijgen (2002), *Methodiek Schoolverlaterssysteem 2001*, ROA-R-2002/3, Maastricht.

Tabel 1.2

Dekkingsgraad en responspercentage voor de andere MBO opleidingen

Cohort	Aantal gediplomeerde schoolverlaters	Benaderd aantal (Dekkingsgraad %)	Responspercentage %
1996/'97	48.200	20.513 (43)	51
1997/'98	42.100	15.213 (36)	47
1998/'99	40.200	13.898 (35)	46
1999/'00	39.600	12.159 (30)	39

In de rapportage worden op basis van RBA-gebieden zes regio's onderscheiden. Tabel 1.3 vermeldt de gehanteerde regio-indeling. Het aantal ROC's dat participeert in de schoolverlatersonderzoek RUBS wisselt per jaar. Dit betekent dat de samenstelling van scholen per regio in het schoolverlatersonderzoek RUBS ieder jaar verschilt. In tabel 1.4 is voor elk schooljaar het aantal scholen dat heeft geparticipeerd in het schoolverlatersonderzoek RUBS per regio weergegeven.

Tabel 1.3

Regio-indeling naar RBA-gebieden

Regio	RBA-gebieden	RBA-nummers
Noord-Nederland	Groningen, Friesland, Drenthe	1, 2, 3
Oost-Nederland	Overijssel, IJssel-Veluwe, Gelderland	4, 5, 6
Noordwest-Nederland	Flevoland, Noordelijk Noord-Holland, Zuidelijk Noord-Holland	7, 9, 10
Middenwest Nederland	Midden-Nederland, Rijnstreek, Haaglanden	8, 11, 12
Zuidwest-Nederland	Rijnmond, Zeeland, West-Brabant	13, 14, 15
Zuidoost-Nederland	Noordoost-Brabant, Limburg, Zuidoost-Brabant	16, 17, 18

Tabel 1.4

Aantal scholen dat heeft geparticipeerd in het schoolverlatersonderzoek RUBS hebben gevolgd, per schooljaar

Regio	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000
Noord-Nederland	1	1	0	0
Oost-Nederland	1	1	1	2
Noordwest-Nederland	1	1	1	1
Middenwest Nederland	1	1	0	1
Zuidwest-Nederland	4	4	4	5
Zuidoost-Nederland	3	0	1	1

2 Stromen van leerlingen en schoolverlaters

In dit hoofdstuk wordt allereerst aandacht besteed aan het potentieel van apothekersassistenten dat op dit moment de opleiding tot apothekersassistent volgt. Ook zal worden gekeken naar het aantal leerlingen dat aan het begin staat van het eerste, tweede en derde leerjaar van de opleiding tot apothekersassistent. Ten slotte wordt gekeken naar de studie-uitval uit de opleiding om een beeld te krijgen van de mate waarin leerlingen die aan de opleiding tot apothekersassistent zijn begonnen deze ook afmaken.

Behalve naar de belangstelling voor de opleiding tot apothekersassistent en de deelname aan de opleiding zal worden gekeken naar de uitstroom van schoolverlaters uit de opleiding. Gekeken wordt naar het aantal leerlingen dat het diploma in 2002 heeft behaald. Ook zal worden gekeken naar de bestemming van de gediplomeerde apothekersassistenten. Zijn zij gaan werken, en zo ja, was dat dan in de openbare apotheek of elders? Of zijn zij verder gaan studeren?

Om een en ander goed in beeld te krijgen is allereerst gebruik gemaakt van data die in september/oktober 2002 zijn verzameld door Prismant. Ook zijn cijfers ontleend aan gegevens over geslaagden en deelnemers aan het voortgezet onderwijs (VO) en de beroeps- en volwassenen educatie (BVE) uit de Integrale Leerlingtellingen (ILT) van de Centrale Financiën Instelling (CFI)/Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

2.1 Instroom in de opleiding tot apothekersassistent

Tabel 2.1 geeft een overzicht van het aantal leerlingen dat in de afgelopen jaren deelnam aan de opleiding tot apothekersassistent. De tabel laat allereerst zien dat het totaal aantal leerlingen in het schooljaar 2000/'01 ten opzichte van het schooljaar 1999/'00 licht is gestegen, van 2.202 in het schooljaar 1999/'00 tot 2.402 in het schooljaar 2000/'01. Het leeuwendeel van deze toename komt voor rekening van de BBL opleidingen, waar het aantal deelnemers in het schooljaar 2000/'01 ten opzichte van 1999/'00 meer dan verdubbeld is. Het aantal deelnemers aan de BOL variant van de opleiding tot apothekersassistent steeg eveneens, maar met niet meer dan 1,5%.

De BBL variant wordt dus de laatste jaren populairder. Dat blijkt ook uit het feit dat in het schooljaar 1999/'00 nog maar 5% van de scholieren van de opleiding tot apothekersassistent voor de BBL variant koos en in het schooljaar 2000/'01 al bijna 12%.

Tabel 2.1 laat ten slotte zien dat mannen nog altijd sterk ondervertegenwoordigd zijn in de opleiding tot apothekersassistent. Van alle deelnemers aan de opleiding was zowel in het schooljaar 1999/'00 als 2000/'01 slechts 3% man. Dit percentage is de laatste jaren vrijwel constant gebleven.

Tabel 2.1

Aantal leerlingen dat de afgelopen schooljaren heeft deelgenomen aan de opleiding tot apothekersassistent (BOL en BBL), naar regio en geslacht, 1999-2001

	1999/'00			2000/'01		
	Totaal (%)	BOL	BBL	Totaal (%)	BOL	BBL
<i>Regio opleiding</i>						
Noord	307 (14)	307	0	325 (14)	279	46
Oost	422 (19)	393	29	(19)	377	76
Noordwest	347 (16)	328	19	371 (15)	349	22
Middenwest	358 (16)	328	30	407 (17)	327	80
Zuidwest	423 (19)	394	29	453 (19)	422	31
Zuidoost	345 (16)	337	8	393 (16)	363	30
<i>Sekse</i>						
Man	71 (3)	66	5	78 (3)	68	10
Vrouw	2.131 (97)	2.021	110	2.324 (97)	2.049	275
Totaal	2.202	2.087	115	2.402	2.117	285

Bron: CFI/Ministerie van OC&W

Ook regionale verschuivingen zijn er nauwelijks. Het aandeel van de verschillende regio's in het totaalplaatje van het aantal leerlingen is, net als het aandeel van de mannen, vrijwel onveranderd.

Tabel 2.2 geeft een overzicht van het totaal aantal deelnemers aan de opleiding tot apothekersassistent in het huidige schooljaar 2002/'03. Ten opzichte van voorgaande jaren laat de tabel een lichte toename zien van het aantal scholieren. Waar in het schooljaar 1999/'00 nog 2.202 leerlingen en in het schooljaar 2000/'01 2.402 leerlingen de opleiding tot apothekersassistent volgden zijn dat er in het huidige schooljaar 2002/'03 ruim 2.800. Ook is er een duidelijke toename van de populariteit van de BBL variant van de opleiding te zien. In 1999/'00 volgden maar 115 leerlingen het BBL traject, in het huidige schooljaar zijn dat er bijna vijf maal zoveel.⁸ Dat heeft er overigens mee te maken dat de BBL opleiding pas enkele jaren geleden van start gegaan is en nu pas de eerste cohorten hun diploma behalen. De stijging van het aantal BBL leerlingen gaat bovendien gepaard met de toename van het aantal ROC's dat dit traject aanbiedt.

Tabel 2.2 laat ook een regionale verdeling zien van het aantal leerlingen dat aan de opleiding deelneemt. In de regio Middenwest, waar de knelpunten in de personeelsvoorziening relatief groot zijn, is het aantal leerlingen op de opleiding het kleinst. Een van de oorzaken voor het lage aantal leerlingen in de regio is ongetwijfeld dat er slechts 3 ROC's zijn die de opleiding tot apothekersassistent aanbieden. Opvallend is bovendien dat het aandeel van de regio Middenwest in het totaal aantal leerlingen dit jaar lager ligt dan in voorgaande jaren. Was de regio Middenwest in de

8. Van belang is daarbij wel dat gegevens uit verschillende bronnen worden gebruikt. De gegevens voor 1999-2001 zijn afkomstig van de Integratie Leerlingtellingen. Deze tellingen geven in de regel een lichte onderschatting.

schooljaren 1999/'00 en 2000/'01 nog verantwoordelijk voor 17% van het totaal aantal leerlingen, in dit schooljaar is dat nog maar 13%.

Tabel 2.2

Aantal leerlingen dat in het schooljaar 2002/'03 deelneemt aan de opleiding tot apothekers-assistent (BOL en BBL), naar regio

Regio (aantal ROC's met apothekersassistentenopleiding)	2002/'03 Totaal (%)	BOL	BBL
Noord (4)	374 (13)	287	87
Oost (7)	494 (18)	385	109
Noordwest (5)	438 (16)	376	62
Middenwest (3)	360 (13)	236	124
Zuidwest (6)	576 (20)	494	82
Zuidoost (5)	576 (20)	492	84
Totaal (30)	2.818	2.270	548

Bron: Prismant

De BBL variant van de opleiding tot apothekersassistent heeft in de regio Middenwest, in tegenstelling tot de BOL variant, echter opvallend veel leerlingen. Het lijkt erop dat apothekers in de regio Middenwest de knelpunten in de personeelsvoorziening in ieder geval tijdelijk kunnen oplossen door via beroepspraktijkvormingsplaatsen gebruik te maken van het grote aanbod van BBL leerlingen. In de regio Middenwest hebben, zo blijkt uit eerder onderzoek, dan ook relatief veel apothekers één of meerdere BBL leerlingen in dienst.⁹

De regio's Zuidwest en Zuidoost hebben het grootste aantal leerlingen. 20% van het totaal aantal leerlingen van de opleiding tot apothekersassistent gaat in deze regio naar school. Vooral voor de regio Zuidoost is het aandeel gestegen; ruim 4%-punt. Gezien de verwachting van de apothekers in de regio Zuidoost dat het personeelsverloop flink zal toenemen in de komende jaren¹⁰ is de toename van het aantal leerlingen een gunstige ontwikkeling.

Het is niet alleen van belang inzicht te hebben in het totaal aantal leerlingen op de opleiding tot apothekersassistent. Het is ook belangrijk te weten in welk jaar van de opleiding leerlingen zich bevinden. Deze informatie geeft, mits voor een aantal opeenvolgende jaren beschikbaar, aan hoe de doorstroom op de opleiding verloopt. In deze eerste meting zijn uitspraken over de doorstroom echter nog niet mogelijk. Tabel 2.3 geeft wel het totaal aantal leerlingen per leerjaar in het huidige schooljaar 2002/'03. Ter vergelijking is ook het aantal leerlingen per leerjaar voor de schooljaren 1991/'92 en 1996/'97 in de tabel opgenomen.

Ten opzichte van 1991/'92 is een lichte daling van het aantal leerlingen te zien. In iets meer dan tien jaar tijd geldt een daling van in totaal zo'n 400 leerlingen. Deze daling heeft echter vooral plaatsgehad tussen 1991 en 1996. Uit tabellen 2.1 en 2.2

9. Zie: Grip, A. de, Sanders, J. en Sieben, I.(2002). *Knelpunten op de arbeidsmarkt en personeelsbeleid in de openbare apotheek*. ROA-R-2002/11, Maastricht.

10. Zie noot 2.

blijkt immers dat het aantal leerlingen sinds 1999 aan het stijgen is. De hoge instroom in het eerste leerjaar in 2002/'03 wijst er bovendien op dat het aantal leerlingen op de opleiding tot apothekersassistent op dit moment in de lift zit. Het zal echter nog een paar jaar duren voordat de eerstejaars studenten van 2002/'03 zich op de arbeidsmarkt aandienen.

Tabel 2.3

Aantal leerlingen in de opleiding tot apothekersassistent, per leerjaar, 1991, 1996, 2002

Regio (aantal ROC's met apothekersassistentenopleiding)	1991/'92 MBO	1996/'97 MBO	BOL	2002/'03 BBL	Totaal
1 ^e leerjaar	1.250	911	1.008	321	1.339
2 ^e leerjaar	988	901	671	208	855
3 ^e leerjaar	988	988	561	17**	578
onbekend	-	-	30	2	46*
Totaal	3.226	2.800	2.270	548	2.818

Bron: SBA; Prismant, bewerking ROA

* Van veertien leerlingen is niet bekend welke variant zij volgen en in welk jaar zij zitten.

** Voor een deel gaat het hierbij om BBL leerlingen van de 3-jarige BBL opleiding aan het ROC in Heerlen en leerlingen van de 2¼-jarige variant van het ROC in Hilversum. Normaal gesproken kent het BBL traject geen derde leerjaar.

2.2 Uitstroom uit de opleiding tot apothekersassistent

Om ervoor te zorgen dat een zo groot mogelijk aandeel van de eerstejaars leerlingen zich uiteindelijk ook voor de openbare apotheken aanbiedt is het echter noodzakelijk dat de uitval van leerlingen uit de opleiding zo beperkt mogelijk blijft. In tabel 2.4 wordt daarom een beeld gegeven van de studieuitval. Daarbij gaat het om leerlingen die ongediplomeerd de opleiding tot apothekersassistent verlaten, bijvoorbeeld om te gaan werken, een andere studie te gaan volgen of zich te richten op zorgtaken. De tabel geeft de voortijdige studieuitval per leerjaar weer voor het schooljaar 2001/'02.

Uitval komt het meest voor tijdens het eerste leerjaar. Van alle leerlingen die ongediplomeerd de opleiding verlaten doet bijna 80% dat gedurende of na het eerste leerjaar. Daarna is er nog slechts een enkeling die de opleiding tot apothekersassistent voortijdig staakt. In het examenjaar zijn er zelfs maar 8 leerlingen zonder diploma vertrokken.

Uit tabel 2.4 blijkt dat van alle leerlingen die de opleiding tot apothekersassistent in het schooljaar 2001/'02 verlieten, ruim 25% dat ongediplomeerd deed. Het percentage BBL leerlingen dat uitvalt ligt met 33% wat hoger dan het percentage BOL leerlingen dat uitvalt (25%). Dat betekent dat één op de drie leerlingen die de BBL opleiding tot apothekersassistent verlaten en één op de vier leerlingen die de BOL opleiding tot apothekersassistent verlaten, dit zonder diploma doet.

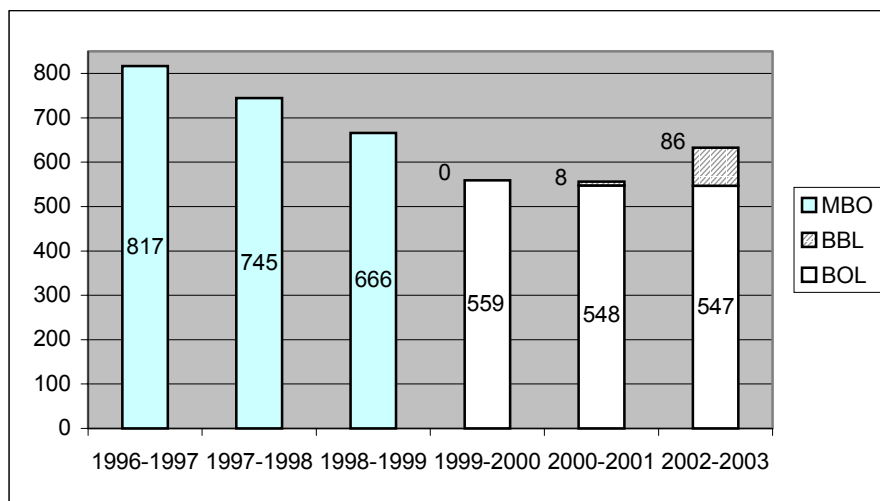
Tabel 2.4
Studieuitval tijdens het schooljaar 2001/'02, per leerjaar

Uitval tijdens:	BOL		BBL		Totaal	
	Aantal	%*	Aantal	%*	Aantal	%*
1 ^e leerjaar	150	20	29	23	179	20
2 ^e leerjaar	27	4	9	7	36	4
3 ^e leerjaar	8	1	.	.	8	1
Totaal	185	25	42	33	227	26

Bron: Prismant

* Als percentage van de totale gediplomeerde én ongediplomeerde uitstroom in het schooljaar 2001/'02 (BOL=754, BBL=128).

Figuur 2.1
Aantal leerlingen dat gediplomeerd de opleiding heeft verlaten, 1998-2002

Bron: Prismant; CFI

3 Arbeidsmarktintrede van schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de arbeidsmarktintrede van schoolverlaters die een opleiding tot apothekersassistent succesvol hebben afgerond. Eerst wordt gekeken naar achtergrondkenmerken van deze schoolverlaters. Vervolgens wordt de bestemming besproken: welk deel van de gediplomeerde apothekersassistenten stroomt door naar de arbeidsmarkt en welk deel gaat verder leren in een vervolgopleiding? Voor de schoolverlaters die de arbeidsmarkt betreden worden de werkgelegenheidsperspectieven besproken. Vinden deze schoolverlaters betaald werk, en zo ja, is dit een baan in de apothekersbranche? Daarnaast worden de arbeidsvoorwaarden bekeken. Aan bod komt onder andere het soort aanstelling (vast of tijdelijk) en het aanvangssalaris van schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent.

In de tabellen van dit hoofdstuk worden ook gegevens gepresenteerd over schoolverlaters van andere MBO-lang opleidingen. Dit is gedaan om aan te geven of de gevonden resultaten van schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent overeenkomen dan wel verschillen van schoolverlaters van hetzelfde opleidingsniveau. Bovendien is in een aantal gevallen multivariate analyse uitgevoerd. Aan de hand hiervan kan worden aangegeven of schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent op kenmerken significant afwijken van schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Hierbij wordt statistisch gecontroleerd voor de regio waar de opleiding is gevolgd c.q. de regio waar men werkzaam is, de leeftijd, het geslacht en de etnische herkomst van schoolverlaters.

Er is hier gekozen een vergelijking te maken met schoolverlaters die een opleiding MBO-lang hebben gevolgd omdat – zoals in de inleiding is vermeld – de gegevens grotendeels betrekking hebben op schoolverlaters die de opleiding hebben gevolgd volgens de oude kwalificatiestructuur. Alleen cohort 1999/00 bevat schoolverlaters die de opleiding in de nieuwe kwalificatiestructuur hebben gevolgd. Overigens blijkt dat wanneer voor cohort 1999/00 alléén de opleidingen BOL niveau 4 worden meegenomen in plaats van de opleidingen van BOL niveau 3 en 4 samen te nemen, dit geen invloed heeft op de in dit rapport gepresenteerde resultaten over andere MBO opleidingen.

3.1 Achtergrondkenmerken en bestemming van schoolverlaters

In tabel 3.1 zijn enkele achtergrondkenmerken van schoolverlaters die een opleiding tot apothekersassistent hebben gevolgd vermeld. Weergegeven is het percentage vrouwen en allochtonen, en de gemiddelde leeftijd van de schoolverlaters op het moment van ondervragen. De tabel laat zien dat vrouwen veruit in de meerderheid zijn in de opleiding tot apothekersassistent. De gediplomeerde uitstroom bestaat voor 97% uit vrouwen. Dit percentage is veel hoger in vergelijking met de gediplomeerden van de overige opleidingen van MBO, waar 56% van de gediplomeerde uitstroom

bestaat uit vrouwen. Het percentage allochtonen onder gediplomeerde apothekers-assistenten is 14%. Dit percentage is twee maal zo hoog als onder gediplomeerden van de overige MBO opleidingen (7%). De gemiddelde leeftijd van schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent is iets lager dan van schoolverlaters die een andere MBO opleiding hebben gevolgd. Apothekersassistenten zijn gemiddeld 19,8 jaar en schoolverlaters van andere MBO opleidingen zijn gemiddeld genomen 20,4 jaar op het moment van enquêteren.

Tabel 3.1
Achtergrondkenmerken van gediplomeerde apothekersassistenten

Opleiding	Vrouw %	Allochtoon* %	Leeftijd gem.
MBO apothekersassistent	97	14	19,8
Andere MBO	56	7	20,4

* Om als allochtoon te worden aangemerkt, dient de schoolverlater of ten minste één van zijn of haar ouders te zijn geboren in één van de landen die worden genoemd in de Wet Stimulering Arbeidsdeelname Minderheden (SAMEN).

Schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent hebben vaak als vooropleiding het MAVO gevolgd. Dit blijkt uit tabel 3.2 waar de hoogste vooropleiding van de schoolverlaters is vermeld. Meer dan 70% van de schoolverlaters heeft het MAVO als hoogst behaalde vooropleiding. Daarnaast heeft 15% een HAVO-opleiding gevolgd, 8% het VBO en 6% heeft een andere vooropleiding. Wat verder opvalt in deze tabel is dat gediplomeerde apothekersassistenten in vergelijking met gediplomeerden van andere MBO opleidingen vaker het MAVO hebben gevolgd als vooropleiding en minder vaak het VBO.

Tabel 3.2
Hoogste diploma vooropleiding van gediplomeerde apothekersassistenten

Opleiding	VBO %	MAVO %	HAVO %	Anders %
MBO apothekersassistent	8	71	15	6
Andere MBO	20	56	13	10

In tabel 3.3 is de regio weergegeven waar apothekersassistenten de opleiding hebben gevolgd. Deze tabel verschilt enigszins van tabel 2.1 en tabel 2.2 uit hoofdstuk 2 omdat het hier gaat om de gediplomeerde uitstroom van schoolverlaters van de MBO opleiding tot apothekersassistent van de schooljaren 1996/1997 ten en met 1999/00. Tabel 3.3 laat zien dat veel schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent de opleiding in Zuidwest-Nederland (53%) hebben gevolgd. Overigens geldt voor de schoolverlaters van de overige MBO opleidingen dat de meeste schoolverlaters een opleiding in Zuidwest-Nederland hebben gevolgd (30%).

Tabel 3.3

Regio waar gediplomeerde apothekersassistenten de opleiding hebben gevolgd

Regio gevolgde opleiding	MBO apothekersassistent %	Andere MBO %
Noord-Nederland	7	7
Oost-Nederland	17	17
Noordwest-Nederland	7	13
Middenwest Nederland	7	9
Zuidwest-Nederland	53	30
Zuidoost-Nederland	9	23

Wanneer schoolverlaters hun opleiding succesvol hebben afgerond staan ze voor een belangrijke keuze in hun loopbaan. Ze kunnen doorgaan met leren en doorstromen naar een vervolgopleiding of ze kunnen zich aanbieden op de arbeidsmarkt. In tabel 3.4 is de bestemming van gediplomeerde schoolverlaters die een opleiding tot apothekersassistent hebben gevolgd weergegeven. Dit is de bestemming ongeveer anderhalf jaar na het behalen van het diploma. De bestemming van schoolverlaters is bepaald door respondenten te vragen naar de situatie op het moment van ondervragen.

Tabel 3.4

Bestemming van gediplomeerde apothekersassistenten

Opleiding	Arbeidsmarkt %	Onderwijs %	Andere bestemming* %
MBO apothekersassistent	88	11	1
Andere MBO	61	37	2

* De categorie 'andere bestemming' betreft schoolverlaters die aangeven onbetaald werk te verrichten of zich in een andere situatie bevinden.

Tabel 3.4 laat zien dat het merendeel van de gediplomeerde schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent zich op de arbeidsmarkt bevindt anderhalf jaar na het verlaten van de opleiding (88%). Daarnaast geeft 11% van de schoolverlaters aan student of scholier te zijn en 1% heeft een andere bestemming. Wat dit betreft verschillen gediplomeerde apothekersassistenten behoorlijk van gediplomeerde schoolverlaters van de overige MBO opleidingen. Gediplomeerde schoolverlaters van andere MBO opleidingen betreden minder vaak de arbeidsmarkt (61%) en geven vaker aan student of scholier te zijn (37%) dan schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent.

3.2 Deelname aan vervolgonderwijs

Tabel 3.5 laat het percentage gediplomeerde apothekersassistenten zien dat na het behalen van de opleiding een vervolgopleiding is gaan doen. Het percentage verschilt van het percentage "onderwijs" in tabel 3.4 omdat een deel van de

schoolverlaters die een vervolgopleiding zijn gaan doen op het moment van ondervragen geen onderwijs meer volgt. Dit kan zijn omdat ondertussen het diploma/deelcertificaat van de vervolgopleiding is behaald of omdat de vervolgopleiding voortijdig is verlaten (zonder diploma; zie tabel 3.8).

Tabel 3.5

Aandeel gediplomeerde apothekersassistenten dat na het behalen van het diploma kiest voor een vervolgopleiding

Opleiding	Vervolgopleiding %
MBO apothekersassistent	19*
Andere MBO	47

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

Tabel 3.5 laat zien dat ongeveer een vijfde deel van de schoolverlaters met een apothekersopleiding een vervolgopleiding is gaan doen. Voor gediplomeerden van de overige MBO opleidingen geldt dat bijna de helft verder is gaan leren. Om te bekijken of schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent wat dit betreft significant afwijken van andere schoolverlaters van andere MBO opleidingen is multivariate analyse uitgevoerd. Uit deze analyse blijkt dat schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent inderdaad significant minder vaak dan schoolverlaters van de andere MBO opleidingen een vervolgopleiding zijn gaan doen. Overigens blijkt dat naar verhouding veel schoolverlaters die het MAVO als vooropleiding hebben gevolgd kiezen voor een vervolgopleiding, terwijl schoolverlaters met het VBO als vooropleiding dit relatief gezien minder vaak doen. Dit geldt zowel voor de schoolverlaters met een apothekersopleiding als de schoolverlaters van de overige MBO opleidingen.

In tabel 3.6 zijn de belangrijkste redenen vermeld die schoolverlaters met een apothekersopleiding geven om verder te gaan leren in een vervolgopleiding. Twee van deze redenen zijn veruit het belangrijkste. De eerste is "ik wilde een opleiding in een andere richting doen". Blijkbaar zijn er schoolverlaters die liever verder gaan studeren in een andere richting. De tweede belangrijke reden om een vervolgopleiding te gaan volgen is "ik wilde liever blijven leren/studeren dan gaan werken". Deze schoolverlaters benadrukken dat ze doorgaan met leren en pas later de arbeidsmarkt willen betreden. Een relatief klein deel (14%) van de verder lerende schoolverlaters zegt te hebben gekozen voor een vervolgopleiding omdat de verlaten opleiding te weinig kans bood op een goede baan.

Tabel 3.7 laat de meest voorkomende vervolgopleidingen zien die verder lerende schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent zijn gaan doen. In deze tabel zijn per opleidingssector de vervolgopleidingen vermeld waarin verder lerende schoolverlaters de onderwijsloopbaan voortzetten (aandeel tenminste 3%). Uit deze tabel komt naar voren dat een groot deel van de gediplomeerde apothekersassistenten die verder leren kiezen voor een vervolgopleiding in de sector HBO

gezondheidszorg. Opleidingen die apothekersassistenten vaak gaan doen zijn: HBO opleiding tot verpleegkundige (12%) en HBO voeding en diëtetiek (7%). Verder blijkt dat een deel van de verder lerende apothekersassistenten kiest voor een opleiding in de sector MBO gezondheidszorg. Andere belangrijke sectoren waarin apothekersassistenten de onderwijsloopbaan voortzetten zijn HBO onderwijs, HBO techniek, HBO gedrag en maatschappij en HBO economie. Daarbij valt op dat een relatief groot deel van de apothekersassistenten kiest voor een opleiding tot leraar basisonderwijs (9%). Overigens blijkt ook hier dat degenen die verder gaan in de sector HBO gezondheidszorg of MBO gezondheidszorg relatief vaak het MAVO als vooropleiding hebben gevolgd.

Tabel 3.6

Belangrijkste redenen voor gediplomeerde apothekersassistenten om te kiezen voor een vervolgopleiding* (betreft alléén meetjaar 2001)

	%
Ik wilde een opleiding in een andere richting doen	64
Ik wilde liever blijven leren/studeren dan gaan werken	62
De verlaten opleiding bood te weinig kans op een goede baan	14
Mijn ouder(s) wilde(n) dat ik verder ging leren/studeren	6
Anders	8

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Tabel 3.7

Meest voorkomende vervolgopleidingen van gediplomeerde apothekersassistenten die kiezen voor een vervolgopleiding (aandeel ten minste 3%)

Opleidingssector	%
HBO gezondheidszorg	32
HBO opleiding tot verpleegkundige	12
HBO voeding in diëtetiek	7
HBO fysiotherapie	4
HBO radiologisch laborant	3
MBO gezondheidszorg	16
MBO doktersassistent	3
MBO verpleegkundige	3
HBO onderwijs	14
HBO leraar basisonderwijs	9
HBO techniek	8
HBO biologie en medisch laboratoriuminstrumentatie	4
HBO gedrag en maatschappij	7
HBO maatschappelijk werk en dienstverlening	3
HBO sociaal pedagogische hulpverlening	3
HBO economie	7
MBO techniek	4
MBO economie	3

Tot slot laat tabel 3.8 het aandeel verder lerende schoolverlaters zien die de vervolgopleiding voortijdig hebben verlaten. Het gaat hierbij om schoolverlaters die de vervolgopleiding binnen één jaar ongediplomeerd verlaten. Uit deze tabel blijkt dat

van het aandeel gediplomeerde apothekersassistenten dat verder is gaan leren 17% de vervolgopleiding voortijdig heeft verlaten. Het aandeel uitvallers onder verder lerenden van MBO opleidingen is gemiddeld 14%. Overigens blijkt uit multivariate analyse dat schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent niet significant verschillen van schoolverlaters van andere MBO opleidingen als het gaat om het voortijdig verlaten van de vervolgopleiding.

Tabel 3.8

Aandeel verder lerende gediplomeerde apothekersassistenten die de vervolgopleiding voortijdig hebben verlaten

Opleiding	%
MBO apothekersassistent	17
Andere MBO	14

3.3 Werkgelegenheidsperspectieven voor schoolverlaters

Uit het voorgaande is naar voren gekomen dat het merendeel van de gediplomeerde schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent zich op de arbeidsmarkt bevindt. Hebben deze schoolverlaters betaald werk gevonden, en zo ja, is dit een baan in de apothekersbranche?

Tabel 3.9

Aandeel gediplomeerde apothekersassistenten dat werkloos is geweest tijdens de intredeperiode en het aandeel gediplomeerde apothekersassistenten met betaald werk

Opleiding	Werkloos geweest tijdens intredeperiode %	Betaald werk %
MBO apothekersassistent	11*	99
Andere MBO	16	98

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

Tabel 3.9 laat eerst het percentage gediplomeerde apothekersassistenten zien dat tijdens de intredeperiode werkloos is geweest. De intredeperiode is de periode tussen het verlaten van de opleiding en het moment van ondervraging (een periode van ongeveer anderhalf jaar). Schoolverlaters hebben kunnen aangeven of ze werkloos zijn geweest gedurende deze periode. Naar voren komt dat 11% van de gediplomeerde apothekersassistenten werkloos is geweest tijdens de intredeperiode. Gediplomeerden van de andere MBO opleidingen zijn vaker werkloos geweest tijdens deze periode (16%). Wat dit betreft verschillen gediplomeerde apothekersassistenten significant van gediplomeerden van andere MBO opleidingen. Uit tabel 3.9 blijkt verder dat bijna alle schoolverlaters die zich aanbieden op de arbeidsmarkt betaald werk hebben gevonden anderhalf jaar na het verlaten van de opleiding. Dit

geldt zowel voor gediplomeerde apothekersassistenten (99%) als voor gediplomeerde schoolverlaters van de overige MBO opleidingen (98%).

Tabel 3.10 vermeldt de vijf meest voorkomende branches waarin schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent werkzaam zijn. Hieruit blijkt dat 82% van de gediplomeerde apothekersassistenten met betaald werk een baan heeft gevonden in een openbare apotheek. Dit betekent dat 18% van de schoolverlaters buiten de apothekersbranche werkzaam is. Uit de tabel komt naar voren dat veel van de schoolverlaters die buiten de openbare apotheek werkzaam zijn, een baan hebben gevonden in algemene of academische ziekenhuizen (waarschijnlijk in een ziekenhuisapotheek). Daarnaast is een deel van de schoolverlaters werkzaam in een huisartsenpraktijk of werkt in de detailhandel of drogisterij.

Tabel 3.10

Vijf meest voorkomende branches waarin gediplomeerde apothekersassistenten werkzaam zijn

Branche	%
Openbare apotheek	82
Algemene ziekenhuizen	5
Academische ziekenhuizen	2
Huisartsenpraktijk	2
Detailhandel/drogisterij/medische artikelen	2

Tabel 3.11 laat zien op welke wijze gediplomeerde apothekersassistenten een baan hebben gevonden. Voor veel van de apothekersassistenten is een stage de manier om een baan te vinden (36%). Daarnaast vinden apothekersassistenten vaak door middel van een open sollicitatie (22%) of een reactie op een advertentie (16%) een baan. Opvallend is het verschil met de overige gediplomeerden van MBO opleidingen. Gediplomeerden van andere MBO opleidingen hebben minder vaak dan apothekersassistenten aan de hand van een stage betaald werk gevonden en blijken vaker via het arbeids- of uitzendbureau een baan te vinden. Gecorrigeerd voor verschillende achtergrondkenmerken van schoolverlaters in een multivariate analyse blijkt dat deze verschillen significant zijn.

Tabel 3.11

Wijze van verkrijgen van een baan

	MBO apothekersassistent %	Andere MBO %
Arbeidsbureau/uitzendbureau	6*	22
Reactie op advertentie	16	17
Open sollicitatie	22	16
Stage	36*	20
Docent, alumnbureau e.d.	4*	2
Eerder werk, interne vacature	2	4
Familie, kennissen, vrienden	8	10
Anders	7	8

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

3.4 Arbeidsvoorwaarden

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt ingegaan op de arbeidsvoorwaarden van schoolverlaters. Tijdens een periode van krapte op de arbeidsmarkt, waarbij een tekort aan arbeidskrachten ontstaat, beconcurreren werkgevers elkaar om goed personeel binnen te halen en te behouden. Voor starters op de arbeidsmarkt betekent dit betere primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, wat bijvoorbeeld tot uitdrukking kan komen in de werkzekerheid en de beloning.

In tabel 3.12 wordt ingegaan op de het soort aanstelling (vast of tijdelijk) van schoolverlaters. De aanstelling van werknemers zegt iets over de zekerheid van het werk. Tabel 3.12 laat zien dat 87% van de schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent een vaste aanstelling heeft of een proeftijd voor een vaste baan. Daarnaast heeft 10% een tijdelijke aanstelling met uitzicht op een vaste baan; 2% heeft een tijdelijke aanstelling zonder uitzicht op een vaste baan. Wat betreft het soort aanstelling verschillen gediplomeerde apothekersassistenten significant van gediplomeerden van de andere MBO opleidingen. Gediplomeerden van andere MBO opleidingen hebben minder vaak dan gediplomeerde apothekersassistenten een vaste aanstelling of een proeftijd voor een vaste baan, maar blijken vaker een tijdelijke aanstelling met uitzicht op een vaste baan te hebben.

Tabel 3.12
Soort aanstelling van gediplomeerde apothekersassistenten

Opleiding	Vaste aanstelling of proeftijd voor een vaste baan %	Tijdelijke aanstelling met uitzicht op een vaste baan %	Tijdelijke aanstelling zonder uitzicht op een vaste baan %
MBO apothekersassistent	87*	10*	2
Andere MBO	71	23	6

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

Tabel 3.13 laat het dienstverband van de schoolverlaters zien. Weergegeven is of schoolverlaters werken via het uitzendbureau, werken in loondienst bij een werkgever of werken in een ander soort dienstverband. Het overgrote deel van de gediplomeerde apothekersassistenten werkt in loondienst bij een werkgever (96%). Ook voor de gediplomeerde van de andere MBO opleidingen geldt dat het merendeel werkzaam is in loondienst bij een werkgever, maar dit percentage is wel lager (82%) in vergelijking met gediplomeerde apothekersassistenten. Gediplomeerden van andere MBO opleidingen zijn vaker dan gediplomeerde apothekersassistenten werkzaam via het uitzendbureau of werkzaam in een ander soort dienstverband (leerarbeidsovereenkomst, als zelfstandige/freelancer of in bedrijf ouders/partner). Uit tabel 3.13 blijkt dat voor gediplomeerde apothekersassistenten de kans in een ander soort dienstverband te werken significant kleiner is dan voor gediplomeerden van de andere MBO opleidingen.

Tabel 3.13
Soort dienstverband van gediplomeerde apothekersassistenten

Opleiding	Loondienst werkgever %	Werk via het uitzendbureau %	Anders %
MBO apothekersassistent	96*	2	2*
Andere MBO	82	7	11

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

Tabel 3.14 vermeldt het bruto uurloon en het aantal arbeidsuren van gediplomeerde schoolverlaters. De tabel laat zien dat het bruto uurloon van schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent significant lager is in vergelijking met schoolverlaters van de andere MBO opleidingen. Het gemiddeld bruto uurloon van gediplomeerde apothekersassistenten bedraagt 7,55 euro. Dit is gemiddeld 0,35 euro lager dan het bruto uurloon van gediplomeerden van de andere opleidingen. Met de nieuwe functiewaardering (FUWA) zal naar verwachting het negatieve loonverschil ongedaan worden gemaakt. Wat betreft het aantal arbeidsuren bestaan er geen verschillen tussen gediplomeerden van de opleiding tot apothekersassistent en gediplomeerden van andere MBO opleidingen.

Tabel 3.14
Bruto uurloon (euro's) en aantal arbeidsuren (per week) van gediplomeerde apothekersassistenten (exclusief nevenfuncties)

Opleiding	Bruto uurloon euro's	Arbeidsuren gem.
MBO apothekersassistent	7,55*	35,4
Andere MBO	7,90	35,4

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

In welke mate vinden schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent een baan die aansluit bij de gevolgde opleiding? In tabel 3.15 wordt nader ingegaan op deze vraag. In deze tabel is het aandeel schoolverlaters vermeld waarvan de huidige baan aansluit bij het bereikte opleidingsniveau (baan op niveau) en het aandeel schoolverlaters waarvan de huidige baan aansluit bij de gevolgde opleidingsrichting (baan in de eigen richting). Voor deze aansluitingsaspecten geldt dat schoolverlaters zelf hebben kunnen aangeven in hoeverre de gevolgde opleiding aansluit bij de huidige baan. Hieruit blijkt dat gediplomeerde apothekersassistenten significant vaker dan gediplomeerden van andere MBO opleidingen een baan hebben gevonden die aansluit bij het behaalde opleidingsniveau. Van de gediplomeerde apothekersassistenten heeft 84% een baan op niveau, terwijl 74% van de gediplomeerden van de andere MBO opleidingen een baan heeft gevonden die aansluit bij het bereikte opleidingsniveau. Verder laat de tabel zien dat 90% van de gediplomeerde

apothekersassistenten een baan heeft gevonden die qua richting aansluit bij de gevolgde opleiding. Het betreft hier voor het overgrote deel degenen die werkzaam zijn in het beroep apothekersassistent. Ook hier geldt overigens dat gediplomeerde apothekersassistenten significant vaker een baan hebben gevonden die aansluit bij de gevolgde opleiding dan gediplomeerden van andere MBO opleidingen. Van de gediplomeerden van de andere MBO opleidingen heeft 'slechts' 71% een baan in de eigen richting gevonden.

Tabel 3.15
Aansluiting tussen opleiding en werk

Opleiding	Baan op niveau %	Baan in de eigen richting %
MBO apothekersassistent	84*	90*
Andere MBO	74	71

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

Tot slot is in tabel 3.16 de grootte van het bedrijf weergegeven waar schoolverlaters werkzaam zijn. Deze tabel laat zien dat gediplomeerde apothekersassistenten doorgaans in kleinere bedrijven werkzaam zijn dan gediplomeerden van andere MBO opleidingen. Het merendeel van de gediplomeerde apothekersassistenten is werkzaam voor een klein- of middelgroot bedrijf. Van de gediplomeerden van andere MBO opleidingen werkt daarentegen meer dan de helft voor een grootbedrijf.

Tabel 3.16
Grootte van het bedrijf waar gediplomeerde apothekersassistenten werkzaam zijn

Regio bedrijf	Kleinbedrijf (1-9 pers.) %	Middelgrootbedrijf (10-99 pers.) %	Grootbedrijf (≥ 100 pers.) %
MBO apothekersassistent	27*	64*	10*
Andere MBO	16	31	52

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

3.5 Samenvatting

De opleiding tot apothekersassistent wordt voornamelijk gevolgd door vrouwen. Van de schoolverlaters van de MBO apothekersassistentenopleiding is 97% vrouw. Verder is 14% van allochtone afkomst. De gemiddeld leeftijd op het moment van ondervragen is 19,8 jaar. Voor andere MBO opleidingen geldt dat 56% van de schoolverlaters vrouw is, 7% van allochtone afkomst is en dat de gemiddeld leeftijd 20,4 jaar is. Ruim tweederde van de schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent heeft het MAVO als vooropleiding gevolgd. Van de schoolverlaters van de andere MBO opleidingen heeft 56% MAVO als vooropleiding.

Het merendeel van de schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent betreedt na het behalen van het diploma de arbeidsmarkt. Van andere MBO opleidingen is het aandeel schoolverlaters dat zich aanbiedt op de arbeidsmarkt aanzienlijk lager. Dit komt vooral doordat slechts 19% van de schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent verder gaat leren, terwijl 47% van de schoolverlaters van de andere MBO opleidingen een vervolgopleiding gaat doen. De belangrijkste redenen voor apothekersassistenten om toch te kiezen voor een vervolgopleiding zijn “de verlaten opleiding bood te weinig kans op een goede baan” en “ik wilde liever blijven leren/studeren dan gaan werken”. Apothekersassistenten die verder leren, kiezen vaak voor een opleiding in de sector HBO gezondheidszorg of de sector MBO gezondheidszorg.

Schoolverlaters die de arbeidsmarkt betreden hebben anderhalf jaar na het verlaten van de opleiding bijna allemaal betaald werk gevonden. Wel blijkt dat 11% werkloos is geweest tijdens de intredeperiode. Voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen geldt overigens dat 16% werkloos is geweest tijdens de intredeperiode. Schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent vinden vaak door middel van een stage een baan. Daarnaast zijn een open sollicitatie en een reactie op een advertentie voor apothekersassistenten succesvolle kanalen om werk te vinden. Voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen geldt daarentegen dat ze relatief vaak via het arbeids- of uitzendbureau een baan hebben gevonden. Van de gediplomeerde apothekersassistenten met betaald werk heeft 82% een baan in een openbare apotheek. Voor de overige 18% geldt dat ze buiten de apothekersbranche zijn gaan werken. Het merendeel van hen is werkzaam in algemene en openbare ziekenhuizen, een huisartsenpraktijk of werkt in de detailhandel of drogisterij.

Het overgrote deel van de schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent heeft een vaste aanstelling (of een proeftijd voor een vaste aanstelling) en is in loondienst bij een werkgever. Daarbij verdienen gediplomeerde apothekersassistenten gemiddeld 7,55 euro bruto per uur. Voor gediplomeerden van andere MBO opleidingen is het bruto uurloon 7,90 euro. Met de nieuwe functiewaardering (FUWA) zal het negatieve loonverschil echter ongedaan worden gemaakt. Verder heeft het merendeel van de gediplomeerde apothekersassistenten een baan gevonden die qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding. Dit geldt veel minder vaak voor gediplomeerden van andere MBO opleidingen. Tot slot blijkt dat veel van de gediplomeerde apothekersassistenten werkzaam zijn in het midden- en kleinbedrijf, terwijl gediplomeerden van andere MBO opleidingen vaak werken voor het grootbedrijf.

4 Vergelijking van apothekersassistenten die binnen en buiten de apothekersbranche werkzaam zijn

Het vorige hoofdstuk heeft laten zien dat een groot deel van de gediplomeerde schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent gaat werken binnen de openbare apotheek. Daarnaast is er een groep die heeft gekozen voor een baan buiten de apothekersbranche. Gezien de problemen in de personeelsvoorziening waarmee de apothekersbranche momenteel kampt is het van belang te achterhalen waarom deze schoolverlaters niet hebben gekozen voor een baan in een openbare apotheek. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat de intrede op de arbeidsmarkt voor een deel van de schoolverlaters minder soepel verloopt waardoor ze moeilijk een baan kunnen vinden in de apothekersbranche. Een andere verklaring kan zijn dat (men het idee heeft dat) de kwaliteit van het werk beter is in banen buiten de apothekersbranche. De arbeidsvoorwaarden elders in de gezondheidszorg of buiten de gezondheidszorg kunnen beter zijn dan in de apothekersbranche. Om hier meer zicht op te krijgen wordt in dit hoofdstuk de arbeidsmarktintrede en kwaliteit van het werk van gediplomeerde apothekersassistenten die binnen en buiten de apothekersbranche werkzaam zijn vergeleken. Daarnaast wordt bekeken in hoeverre apothekersassistenten die binnen en buiten de apothekersbranche werken verschillen in hun tevredenheid over de huidige baan.

In de tabellen van dit hoofdstuk onderscheiden we drie groepen gediplomeerde apothekersassistenten¹¹:

- apothekersassistenten die werkzaam zijn in een openbare apotheek;
- apothekersassistenten die niet werkzaam zijn in een openbare apotheek, maar wel werken binnen de gezondheidszorg;
- apothekersassistenten die werkzaam zijn buiten de gezondheidszorg.

Bij de vergelijking van de arbeidsmarktintrede, kwaliteit van het werk en tevredenheid over de huidige baan is in dit hoofdstuk steeds aangegeven of de verschillen tussen de drie groepen apothekersassistenten significant zijn. Hiertoe is multivariate analyse uitgevoerd, waarbij is gecontroleerd voor de regio waar gediplomeerden apothekersassistenten werkzaam zijn, hun leeftijd, geslacht en etnische herkomst. De resultaten van deze analyse zijn te vinden in de tabellen 1 t/m 3 van de Bijlage.

In tabel 4.1 zijn de achtergrondkenmerken vermeld van apothekersassistenten die werken in de openbare apotheek, apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg en apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken. Uit deze tabel blijkt dat het aandeel vrouwelijke apothekersassistenten het hoogst is binnen de openbare apotheek. Dit aandeel is het laagst buiten de gezondheidszorg.

11. Het is waarschijnlijk dat een deel van de schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistenten niet werkzaam is als apothekersassistent. Toch blijven we alle schoolverlaters in dit hoofdstuk apothekersassistent noemen. Ook wanneer ze buiten de gezondheidszorg werkzaam zijn.

Daarnaast geldt dat allochtonen relatief vaak buiten de apothekersbranche een baan hebben gevonden. Van de gediplomeerde apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek is 11% van allochtone afkomst. Elders in de gezondheidszorg is dit percentage 17%, en buiten de gezondheidszorg 20%. Verder laat tabel 4.1 zien dat gediplomeerde apothekersassistenten die werken buiten de gezondheidszorg gemiddeld bijna twee jaar ouder zijn dan gediplomeerde apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek. Apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken verschillen qua leeftijd vrijwel niet van degenen die werken in de openbare apotheek.

Tabel 4.1

Achtergrondkenmerken van gediplomeerde apothekersassistenten die werkzaam zijn binnen of buiten een openbare apotheek

Branche	Vrouw %	Allochtoon %	Leeftijd Gem.
Openbare apotheek	98	11	19,7
Gezondheidszorg anders	96	17	19,9
Buiten de gezondheidszorg	92	20	21,6

In tabel 4.2 is de vooropleiding weergegeven van gediplomeerde apothekersassistenten met een baan binnen of buiten de openbare apotheek. Uit deze tabel komt naar voren dat gediplomeerden die werken in een openbare apotheek wat betreft vooropleiding vooral verschillen van gediplomeerden met een baan elders in de gezondheidszorg. Apothekersassistenten met een baan in de openbare apotheek hebben minder vaak dan apothekerassistenten die elders in de gezondheidszorg werken het MAVO als vooropleiding gevolgd en vaker het VBO of het HAVO.

Tabel 4.2

Hoogste diploma vooropleiding van gediplomeerde apothekersassistenten die werkzaam zijn binnen of buiten een openbare apotheek

Branche	VBO %	MAVO %	HAVO %	Anders %
Openbare apotheek	10	67	19	5
Gezondheidszorg anders	4	86	6	4
Buiten de gezondheidszorg	11	65	16	8

In tabel 4.3 is per regio het aandeel gediplomeerde apothekersassistenten dat binnen of buiten de apothekersbranche werkzaam is weergegeven. Wanneer we deze tabel vergelijken met tabel 3.3 – waar het totaal aantal gediplomeerden per regio is vermeld – dan blijkt dat schoolverlaters in de regio Middenwest en Zuidwest relatief gezien het vaakst werkzaam zijn in een openbare apotheek. Schoolverlaters in de regio Noord-Nederland en Oost-Nederland zijn gemiddeld het minst vaak werkzaam in de openbare apotheek. Opvallend voor de regio Middenwest-Nederland

is dat degenen die geen werk in de openbare apotheek hebben gevonden, meestal werkzaam zijn buiten de gezondheidszorg.

Tabel 4.3

Aandeel gediplomeerde apothekersassistenten die werkzaam zijn binnen of buiten een openbare apotheek naar regio bedrijf

Branche	Openbare apotheek %	Gezondheidszorg anders %	Buiten de gezondheidszorg %
<i>Regio bedrijf</i>			
Noord-Nederland	6	13	9
Oost-Nederland	13	17	23
Noordwest-Nederland	9	10	5
Middenwest Nederland	11	2	11
<i>Zuidwest-Nederland</i>	51	46	38
Zuidoost-Nederland	10	12	14

4.1 De intrede op de arbeidsmarkt

De intrede op de arbeidsmarkt verloopt voor sommige schoolverlaters minder voorspoedig dan voor andere schoolverlaters. De ene schoolverlater heeft meteen na het verlaten van de opleiding betaald werk gevonden, terwijl bij andere schoolverlaters periodes van werkloosheid en betaald werk elkaar afwisselen. Tabel 4.4 laat het percentage gediplomeerde apothekersassistenten zien dat tijdens de intredeperiode (de periode tussen het verlaten van de opleiding en het moment van ondervragen) werkloos is geweest.

Tabel 4.4

Aandeel gediplomeerde apothekersassistenten dat werkloos is geweest tijdens intredeperiode

Branche	Werkloos geweest tijdens intredeperiode %
Openbare apotheek	6
Gezondheidszorg anders	27*
Buiten de gezondheidszorg	24*

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek.

Uit tabel 4.4 komt naar voren dat apothekersassistenten die werkzaam zijn in een openbare apotheek vaak meteen al na het verlaten van de opleiding een baan hebben gevonden. Slechts 6% van de apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek is in de anderhalf jaar na het verlaten van de opleiding werkloos geweest. Voor apothekersassistenten die buiten de apothekersbranche werken is dit percentage duidelijk hoger. Van de apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken is 27% werkloos geweest tijdens de intredeperiode, en voor apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken is dit percentage 24%.

Tabel 1 van de Bijlage laat zien dat deze verschillen significant zijn. Zowel apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken als apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken, zijn significant vaker werkloos geweest tijdens de intredeperiode dan apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek. Verder blijkt uit tabel 1 van de Bijlage dat de regio waar apothekersassistenten werken van invloed is op de kans werkloos te zijn tijdens de intredeperiode. Gediplomeerde apothekersassistenten die een baan hebben gevonden in Noord-Nederland zijn vaker werkloos geweest tijdens de intredeperiode dan apothekersassistenten die werkzaam zijn in een andere regio van het land.

Tabel 4.5 laat zien op welke wijze apothekersassistenten een baan hebben gevonden. Uit deze tabel komt naar voren dat apothekersassistenten niet altijd via dezelfde kanalen aan de huidige baan zijn gekomen. Het voornaamste verschil is dat apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek vaak door middel van een stage een baan hebben gevonden (42%). Dit geldt in veel mindere mate voor apothekersassistenten met een baan buiten de openbare apotheek. Slecht 11% van de apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken hebben door middel van een stage een baan gevonden en voor apothekersassistenten met een baan buiten de gezondheidszorg is dit percentage zelfs maar 4%. Apothekersassistenten die buiten de apothekersbranche werken hebben echter vaker dan apothekersassistenten die werken in de apothekersbranche een baan gekregen via het arbeids- of uitzendbureau. Dit geldt met name voor degenen met een baan buiten de gezondheidszorg.

Tabel 4.6 vermeldt het aantal werkgevers waarvoor apothekersassistenten sinds het verlaten van de opleiding hebben gewerkt. De tabel laat zien dat apothekersassistenten die werken buiten de openbare apotheek gemiddeld genomen vaker van bedrijf of organisatie zijn veranderd dan apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek. Zowel apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg als apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken hebben gemiddeld ongeveer voor twee bedrijven of organisaties gewerkt. Voor apothekersassistenten die werken in de openbare apotheek is dit gemiddeld anderhalf. Tabel 1 van de Bijlage laat zien dat deze verschillen significant zijn. Verder blijkt dat gediplomeerde apothekersassistenten die werken in de regio Zuidoost-Nederland voor meer werkgevers hebben gewerkt dan gediplomeerde apothekersassistenten die werkzaam zijn in een andere regio.

Tabel 4.5
Wijze van verkrijgen van een baan

Branche	Arbeidsbureau/ uitzendbureau %	Reactie op advertentie %	Open sollicitatie %	Stage %	Docent, alumni bureau e.d. %	Eerder werk, interne vacature %	Familie, kennissen, vrienden %	Anders %
Openbare apotheek	3	13	22	42	4	2	8	7
Gezondheidszorg anders	11*	23	26	11*	11	2	11	4
Buiten de gezondheidszorg	35*	32	11	4*	0	5	3	9

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek.

Tabel 4.6

Aantal werkgevers waarvoor apothekersassistenten sinds het verlaten van de opleiding hebben gewerkt

Branche	Aantal werkgevers gem.
Openbare apotheek	1,5
Gezondheidszorg anders	2,0*
Buiten de gezondheidszorg	2,1*
Totaal	1,6

* significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek

4.2 Kwaliteit van het gevonden werk

Een mogelijke reden voor apothekersassistenten met een opleiding tot apothekers-assistent om niet te gaan werken in een openbare apotheek is dat de arbeidsvoorwaarden beter zijn in banen buiten de apothekersbranche. Daarom is het van belang een goed beeld te krijgen van de kwaliteit van het werk voor apothekers-assistenten die binnen en buiten de openbare apotheek werken. De kwaliteit van het gevonden werk kan onder meer worden afgemeten aan de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de huidige baan, de beloning en de mogelijkheden om in de huidige functie aanvullende scholing te volgen. In tabel 4.7 is de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de huidige baan weergegeven. De tabel vermeldt het percentage apothekersassistenten met een baan op minimaal het eigen opleidings-niveau en het percentage apothekersassistenten met een baan die aansluit bij de eigen opleidingsrichting.

Tabel 4.7

Aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de huidige functie

Branche	Baan op minimaal het eigen opleidingsniveau %	Baan in de eigen opleidingsrichting %
Openbare apotheek	88	95
Gezondheidszorg anders	91	98
Buiten de gezondheidszorg	41*	37*

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek.

Uit tabel 4.7 komt duidelijk een verschil naar voren tussen apothekersassistenten die binnen de gezondheidszorg werken en apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken. Apothekersassistenten met een baan in een openbare apotheek en apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken geven veel vaker aan een baan te hebben die qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding dan apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken. Tevens blijkt dat er wat betreft de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en huidige functie vrijwel geen verschil bestaat tussen apothekersassistenten met

een baan in een openbare apotheek en apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken. Elders in de gezondheidszorg lijkt men zelfs beter terecht te komen.

Ook tabel 1 van de Bijlage laat zien dat er wat betreft de aansluiting tussen opleiding en werk geen significante verschillen bestaan tussen apothekersassistenten met een baan in de openbare apotheek en apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg. Dit betekent dat de opleiding tot apothekersassistent ook een goede opleiding kan zijn voor een baan buiten de apothekersbranche. In de regel betreft het gediplomeerde apothekersassistenten die werken voor algemene en academische ziekenhuizen of gediplomeerde apothekersassistenten die werken in een huisartsenpraktijk (zie tabel 3.10). Verder blijkt uit tabel 1 van de Bijlage dat de regio waar men werkt van invloed is op de kans een baan te vinden die aansluit bij de gevolgde opleidingsrichting. Apothekersassistenten die werkzaam zijn bij een bedrijf in Zuidoost-Nederland hebben significant vaker een baan gevonden die aansluit bij de gevolgde opleidingsrichting dan apothekersassistenten in andere regio's van Nederland.

In tabel 4.8 is het bruto uurloon en het aantal arbeidsuren in de huidige functie weergegeven. Deze tabel laat opvallend genoeg zien dat apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek het laagste bruto uurloon hebben (7,45 euro). Voor apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken is het bruto uurloon gemiddeld 1 euro hoger (8,45 euro). Dit verschil is significant volgens tabel 2 van de Bijlage. Ook apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken hebben een hoger bruto uurloon (7,60 euro) dan apothekersassistenten die in de apothekersbranche werkzaam zijn, maar het verschil in beloning is niet significant afwijkend. Tevens komt uit tabel 2 van de Bijlage naar voren dat apothekersassistenten in Oost-Nederland minder verdienen dan apothekersassistenten in andere regio's van het land.

Tabel 4.8
Bruto uurloon (euro's) en aantal arbeidsuren per week (exclusief nevenfuncties)

Branche	Bruto uurloon euro's	Arbeidsuren gem.
Openbare apotheek	7,45	35,8
Gezondheidszorg anders	8,45*	34,0*
Buiten de gezondheidszorg	7,60	34,3

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek.

Uit tabel 4.8 blijkt verder dat het aantal arbeidsuren in de huidige functie voor startende apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek gemiddeld 35,8 uur per week is. Apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg werken gemiddeld 34 uur per week en het aantal arbeidsuren voor apothekersassistenten die werken buiten de gezondheidszorg is gemiddeld 34,3 uur per week. Uit tabel 2 van de Bijlage komt naar voren dat na controle voor

achtergrondkenmerken het aantal arbeidsuren voor apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken significant lager is dan voor apothekersassistenten die in een openbare apotheek werkzaam zijn. Voor apothekersassistenten die in een openbare apotheek en apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken geldt dat het gevonden verschil in het aantal arbeidsuren niet significant is.

Als gevolg van maatschappelijke en technologische ontwikkelingen neemt de scholingsbehoefte van werkenden toe. Vanwege bijvoorbeeld technologische vernieuwingen verouderen de kwalificaties van werknemers steeds sneller, waardoor scholing na het afstuderen noodzakelijk is geworden voor een adequate beroepsuitoefening.¹² De behoefte aan 'een leven lang leren' is geen luxe maar noodzaak geworden. Voor werknemers betekent dit onder meer dat de kwaliteit van het werk toeneemt naarmate hen meer mogelijkheden tot aanvullende scholing wordt aangeboden. Aanvullende scholing kost echter tijd en geld. De vraag is in welke mate werkgevers apothekersassistenten de mogelijkheid bieden aanvullende scholing te volgen? In tabel 4.9 wordt ingegaan op de deelname aan aanvullende scholing. De tabel vermeldt het aandeel apothekersassistenten dat na het verlaten van de opleiding een cursus of bedrijfsopleiding heeft gevolgd en het aandeel apothekersassistenten dat een cursus of bedrijfsopleiding van langer dan één maand heeft gevolgd. Het betreft voor het werk relevante cursussen of bedrijfsopleidingen, dus geen hobbycursussen.

Tabel 4.9

Deelname aan cursussen/bedrijfsopleidingen en duur van de cursus/bedrijfsopleiding

Branche	Deelname aan cursus/bedrijfsopleiding %	Duur cursus/bedrijfs- opleiding > 1 maand %
Openbare apotheek	65	63
Gezondheidszorg anders	34*	73
Buiten de gezondheidszorg	50	81
Totaal	60	65

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek.

Uit tabel 4.9 blijkt dat apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek vaker hebben deelgenomen aan cursussen of bedrijfsopleidingen dan apothekersassistenten die niet in de apothekersbranche werken. Vooral het verschil met apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken is groot. Tabel 2 van de Bijlage laat dan ook zien apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek significant vaker cursussen of bedrijfsopleidingen hebben gevolgd dan apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken. Daar staat tegenover dat apothekersassistenten die buiten de apothekersbranche werken vaker cursussen of bedrijfsopleidingen hebben gevolgd die langer dan één maand hebben

12. A. de Grip (2000), *Van tweedekansonderwijs naar een leven lang leren; de veranderende betekenis van post-initiële scholing*, Inaugurele rede, Maastricht.

geduurd. Van de apothekersassistenten met een baan in de apothekersbranche die deelnemen aan een cursus of bedrijfsopleiding heeft 63% een cursus gevolgd van langer dan één maand; voor apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg is dit aandeel 73% en voor apothekersassistenten buiten de gezondheidszorg is dit 81%. Overigens zijn de verschillen wat betreft de duur van de cursus of bedrijfsopleiding niet significant volgens tabel 2 van de Bijlage.

4.3 Tevredenheid over de huidige baan

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt de tevredenheid van apothekersassistenten over de huidige baan besproken. De kans bestaat dat werknemers die minder tevreden zijn over de huidige baan vaker op zoek gaan naar een andere baan bij een andere werkgever. Eerst wordt bekeken of apothekersassistenten in hun huidige baan het gewenste aantal uren kunnen werken. Vervolgens wordt ingegaan op de vraag welk deel van de apothekersassistenten op zoek is naar een andere baan. Tot slot wordt bekeken of apothekersassistenten – achteraf gezien – opnieuw voor de opleiding tot apothekersassistent zouden kiezen.

Tabel 4.10

Aandeel apothekersassistenten dat in voltijd, vrijwillig in deeltijd of onvrijwillig in deeltijd werkt**

Branche	Voltijd %	Vrijwillig deeltijd %	Onvrijwillig deeltijd %
Openbare apotheek	93	5	2
Gezondheidszorg anders	81*	8*	11*
Buiten de gezondheidszorg	67*	15*	18*
Totaal	90	6	4

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek.

** Een onvrijwillige deeltijdaanstelling betreft een aanstelling voor minder dan 33 uur per week waarbij schoolverlaters te kennen geven meer uren te willen werken.

De aantrekkelijkheid van een baan wordt mede bepaald door de mogelijkheden om het gewenste aantal uren te kunnen werken. Dit geldt met name voor degenen die een deeltijdaanstelling aangeboden hebben gekregen, maar eigenlijk op zoek zijn naar een voltijdse aanstelling om bijvoorbeeld meer te kunnen verdienen. In tabel 4.10 is het percentage apothekersassistenten met een voltijdbaan, vrijwillige deeltijdbaan en onvrijwillige deeltijdbaan weergegeven. Apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek hebben het vaakst een voltijdbaan; 93% heeft een voltijdse aanstelling. Apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg hebben minder vaak een voltijdse aanstelling (81%) en onder apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken is dit percentage gemiddeld genomen het laagst (67%). Verder geldt voor apothekersassistenten die werken in de openbare apotheek dat ze het minst vaak onvrijwillig in deeltijd werken. Van de apothekersassistenten met een baan in de apothekersbranche heeft slechts 2% een onvrijwillige deeltijdaanstelling. Voor apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg en apothekersassistenten met een baan buiten de gezond-

heidszorg is het percentage met een onvrijwillige deeltijdaanstelling respectievelijk 11% en 18%.

In tabel 3 van de Bijlage zijn de effecten van de branche waarin apothekers-assistenten werkzaam zijn op de kans in een onvrijwillige deeltijdaanstelling te werken weergegeven. Hieruit blijkt dat de in tabel 4.10 gevonden verschillen gecorrigeerd voor achtergrondkenmerken significant zijn. Apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werkzaam zijn en apothekersassistenten met een baan buiten de gezondheidszorg werken significant vaker onvrijwillig in deeltijd dan apothekersassistenten met een baan in de apothekersbranche.

Tabel 4.11

Aandeel apothekersassistenten dat op zoek is naar een andere baan

Branche	Op zoek naar een andere baan %	Achteraf gezien dezelfde opleiding kiezen %
Openbare apotheek	10	87
Gezondheidszorg anders	9	95
Buiten de gezondheidszorg	44*	48*
Totaal	13	84

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek.

Tabel 4.11 gaat in op de vraag welk deel van de apothekersassistenten op zoek is naar een andere baan. Uit deze tabel komt een groot verschil naar voren tussen apothekersassistenten met een baan binnen en apothekersassistenten met een baan buiten de gezondheidszorg. Van de apothekersassistenten die in een openbare apotheek of elders in de gezondheidszorg werken zegt ongeveer 10% op zoek te zijn naar een andere baan. Van de apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken, geeft maar liefst 44% aan op zoek te zijn naar een andere baan. Tabel 3 van de Bijlage laat zien dat dit gevonden verschil significant is na statistische controle voor achtergrondkenmerken van apothekersassistenten.

Tot slot is in tabel 4.11 het aandeel apothekersassistenten weergegeven dat – achteraf gezien – opnieuw voor de opleiding tot apothekersassistent zou kiezen. Deze maat geeft aan in hoeverre apothekersassistenten in algemene zin tevreden zijn over de gevolgde opleiding. Uit tabel 4.11 blijkt dat apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken het vaakst aangeven – achteraf gezien – opnieuw de opleiding tot apothekersassistent te kiezen (95%). Voor apothekersassistenten met een baan in de apothekersbranche ligt dit percentage 8% lager. Dit bevestigt nogmaals dat de opleiding tot de apothekersassistent ook een goede opleiding kan zijn voor een baan buiten de apothekersbranche, maar elders in de gezondheidszorg. Daarentegen geeft slechts 48% van de apothekersassistenten die werken buiten de gezondheidszorg aan – achteraf gezien – opnieuw voor de opleiding tot apothekersassistent te kiezen. Uit tabel 3 van de Bijlage blijkt dat dit laatste verschil statistisch significant is. Daarnaast komt uit tabel 3 van de Bijlage

naar voren dat apothekersassistenten die werken in de regio Zuidoost-Nederland vaker opnieuw dezelfde opleiding zouden kiezen dan apothekersassistenten die werken in een andere regio van Nederland.

4.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent met een baan binnen en buiten de apothekersbranche vergeleken. Ingegaan is op de arbeidsmarktintrede, de kwaliteit van het werk en tevredenheid over de huidige baan. Geconcludeerd kan worden dat de arbeidsmarktintrede voor schoolverlaters met een baan binnen de apothekersbranche enigszins anders verloopt dan voor schoolverlaters die buiten de apothekersbranche een baan hebben gevonden. Apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek zijn minder vaak werkloos geweest en hebben voor minder bedrijven of organisaties gewerkt tijdens de intredeperiode dan apothekersassistenten die buiten de apothekersbranche werkzaam zijn. Daarnaast vinden degenen met een baan binnen de apothekersbranche vaak op een andere wijze een baan dan degenen die buiten de apothekersbranche werk hebben gevonden. Apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek hebben relatief vaak door middel van een stage een baan gevonden. Daarentegen hebben apothekersassistenten met een baan buiten de openbare apotheek relatief vaak via het arbeids- of uitzendbureau een baan gevonden.

Wat betreft de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de huidige baan geldt voor schoolverlaters met een opleiding tot apothekersassistent dat degenen die werken in de apothekersbranche en degenen die elders in de gezondheidszorg werken dat het overgrote deel een baan heeft gevonden dat qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding. Dit geeft aan dat de opleiding tot apothekersassistent ook een goede opleiding biedt voor degenen die kiezen voor een baan in de gezondheidszorg buiten de openbare apotheek. Voor apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken geldt echter dat maar een beperkt deel een baan heeft gevonden dat overeenkomt met het bereikte opleidingsniveau en dat aansluit bij de gevolgde opleidingsrichting. Voor het startsalaris geldt dat deze lager is voor apothekersassistenten die werken in de apothekersbranche dan voor apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken. Het startsalaris van apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek verschilt vrijwel niet van het startsalaris van apothekersassistenten die werken buiten de gezondheidszorg. Verder hebben apothekersassistenten met een baan in een openbare apotheek de meeste mogelijkheden om deel te nemen aan aanvullende scholing. Apothekersassistenten die werken in de apothekersbranche volgen vaker een cursus of bedrijfsopleiding dan apothekersassistenten met een baan buiten de apothekersbranche.

Over het algemeen kan worden gesteld dat het merendeel van de apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek tevreden zijn over hun huidige baan. Slechts een zeer beperkt deel van de apothekersassistenten met een baan in de openbare apotheek werkt onvrijwillig in deeltijd. Apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg en apothekersassistenten met een baan buiten de gezondheidszorg werken significant vaker onvrijwillig in deeltijd. Verder blijkt

eentiende van de apothekersassistenten met een baan in de apothekersbranche op zoek te zijn naar een andere baan. Wat dit betreft verschillen deze apothekersassistenten niet van apothekersassistenten die elders in de gezondheidszorg werken. Wel blijkt dat veel apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg werken op zoek zijn naar een andere baan. Tot slot geeft het merendeel van de apothekersassistenten die werken in een openbare apotheek aan – achteraf bezien – opnieuw voor de opleiding tot apothekersassistent te kiezen. Ook hier geldt dat apothekersassistenten met een baan in de openbare apotheek niet verschillen van apothekersassistenten met een baan elders in de gezondheidszorg. Het zijn met name apothekersassistenten met een baan buiten de gezondheidszorg die aangeven – achteraf bezien – niet opnieuw de opleiding tot apothekersassistent te kiezen.

5 Verworven competenties

Omdat beroepspraktijkvorming een centraal onderdeel vormt in de opleiding tot apothekersassistent zal een gediplomeerd apothekersassistent zeker al enig zicht hebben op de kwaliteit van de aansluiting tussen opleiding en beroep. Anderhalf jaar na het verlaten van de opleiding kunnen de apothekersassistenten dan ook uitstekend beoordelen in hoeverre de opleiding tot apothekersassistent nu inhoudelijk aansluit bij de eisen die op de arbeidsmarkt aan de apothekersassistent worden gesteld.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mate waarin opleidingen in hun curriculum aandacht besteden aan bepaalde competentiegebieden, de mate waarin gediplomeerde apothekersassistenten competenties in de praktijk gebruiken en de mate waarin zij vinden dat competenties tijdens de opleiding meer aandacht zouden moeten krijgen.

In paragraaf 5.1 wordt, mede op basis van resultaten van recent onderzoek van Prismant onder alle ROC's die een opleiding tot apothekersassistent aanbieden, het curriculum van de opleiding tot apothekersassistent besproken. Daarbij wordt met name ingegaan op de nadruk die wordt gelegd op de diverse onderdelen van de opleiding. Hierbij is bijvoorbeeld het belang van beroepspraktijkvorming (stage) een aandachtsgebied. Bovendien wordt ingegaan op de nadruk die bepaalde competentiegebieden krijgen in het curriculum van de opleiding tot apothekersassistent. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen *kennis en technieken*, *vaardigheden* en *houdingsaspecten*. In deze paragraaf worden zowel de BOL variant van de opleiding als de BBL variant van de opleiding kort besproken.

In de paragrafen 5.2 tot en met 5.4 wordt daarom, op basis van gegevens uit het schoolverlatersonderzoek RUBS, nader ingegaan op de mate waarin schoolverlaters vinden dat bepaalde competenties belangrijk zijn in het dagelijkse werk. Daarbij zal ook worden aangegeven welke competenties volgens schoolverlaters meer aandacht zouden moeten krijgen tijdens de opleiding tot apothekersassistent. Ook hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen kennis en technieken (paragraaf 5.2), vaardigheden (paragraaf 5.3) en houdingsaspecten (paragraaf 5.4). In de paragrafen 5.2 tot en met 5.4 worden, in tegenstelling tot in paragraaf 5.1 alleen uitspraken gedaan over schoolverlaters van de MBO opleiding tot apothekersassistent (het huidige BOL niveau 4). Dit omdat de gebruikte gegevens betrekking hebben op de schoolverlaters van de schooljaren 1996/97 tot en met 1999/00. In die jaren was van BOL of BBL nog geen sprake.

In de meeste tabellen van dit hoofdstuk wordt allereerst een onderscheid gemaakt tussen schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent en schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Daarnaast wordt een onderscheid gemaakt tussen schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent die zijn gaan werken in de openbare apotheek (apothekersbranche), schoolverlaters die niet in de openbare

apothekers gaan werken, maar wel binnen de gezondheidszorg en schoolverlaters die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken. De verschillen tussen de genoemde categorieën zijn op significantie getoetst door middel van multivariate analyse. De tabellen behorende bij deze analyses zijn opgenomen in de bijlage (tabel 4 tot en met 9)

5.1 Beroepspraktijkvorming en competenties tijdens de opleiding

Een belangrijk deel van de opleiding tot apothekersassistent bestaat uit zogenaamde beroepspraktijkvorming (stages). In tabel 5.1 wordt een beeld gegeven van het belang van beroepspraktijkvorming in de opleiding tot apothekersassistent. Het belang van beroepspraktijkvorming (stages) is vanzelfsprekend het grootst bij de BBL variant. 60% van de tijd wordt besteed aan beroepspraktijkvorming. Bij de BOL variant is dat 31%.

Tabel 5.1

Relatieve belang van beroepspraktijkvorming en competentiegebieden* tijdens de opleiding tot apothekersassistent, 2002

	BOL %	BBL %
Beroepspraktijkvorming	31	60
Kennis en technieken	40	41
Vaardigheden	35	37
Houdingsaspecten	25	22

Bron: Prismant, bewerking ROA

* Gezien het beperkte aantal ROC's dat het relatieve belang van competentiegebieden heeft aangegeven moeten de percentages die in de tabel zijn opgenomen met enige terughoudendheid worden behandeld.

Uit tabel 5.1 blijkt verder dat in de opleiding tot apothekersassistent de meeste tijd (zo'n 40%) besteed wordt aan *kennis en technieken*. Daarbij gaat het om vijf aspecten, namelijk:

1. Vakkennis
2. Inzicht in informatie en communicatietechnologie (incl. computergebruik)
3. Inzicht in de bedrijfsvoering (administratie, organisatie en financiën)
4. Kennis van vreemde talen
5. Inzicht in milieu en veiligheid.

Ongeveer een derde van de tijd wordt besteed aan *vaardigheidsaspecten*. Het gaat hierbij om een achttal vaardigheden:

1. Toepassen van kennis en technieken in de praktijk (TKT)
2. Schrijfvaardigheid (Sch)
3. Spreekvaardigheid (Spr)
4. Overdragen van kennis (OvK)
5. Plannen, coördineren en organiseren (PCO)
6. Oplossen van problemen (Pro)

7. Contactuele vaardigheden (Con)
8. Werken in teamverband (Tea).

Houdingsaspecten ten slotte krijgen de minste aandacht (ongeveer een kwart van de tijd). Vier aspecten staan hierbij centraal:

1. Zelfstandigheid
2. Initiatief, creativiteit
3. Aanpassingsvermogen
4. Nauwkeurigheid/ zorgvuldigheid.

Er is wat betreft het relatieve belang van de verschillende competentievelden geen verschil tussen de BOL en BBL variant. Houdingsaspecten krijgen weliswaar iets meer aandacht in de BOL opleiding, maar de verschillen zijn niet significant.

5.2 Kennis en technieken

In deze paragraaf wordt ingegaan op de vraag of de aandacht die aan kennis en technieken wordt gegeven volgens de schoolverlaters voldoende is geweest.

Tabel 5.2 laat vrij grote (en significante) verschillen zien tussen schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding en schoolverlaters van andere MBO opleidingen voor wat betreft het belang van competenties. Zo vinden vrijwel alle apothekersassistenten vakkennis belangrijk. Van de schoolverlaters met een andere MBO opleiding is dat 'slechts' 79%. Ook inzicht in ICT en inzicht in milieu en veiligheid zijn voor de schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding belangrijker dan voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Inzicht in de bedrijfsvoering vinden zij minder belangrijk.

Tabel 5.2
Percentage schoolverlaters dat kennis en technieken (zeer) belangrijk vindt

	Vakkennis %	Inzicht in ICT %	Inzicht in bedrijfs- voering %	Kennis van vreemde talen ¹ %	Inzicht in milieu en veiligheid ¹ %
MBO Apothekersassistenten	95*	78*	37*	19	59*
Openbare apotheek	97	80	36	.	.
Gezondheidszorg anders	98	75	38	.	.
Buiten de gezondheidszorg	76 [#]	60 [#]	47	.	.
Andere MBO	79	58	52	28	47

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

[#] Significant op 5%-niveau ten opzichte van openbare apotheek.

¹ Alleen voor het jaar 2001 bekend. De aantallen zijn daardoor te klein om een verdere uitsplitsing te maken naar werkplek.

Tabel 5.2 laat bovendien verschillen zien tussen de assistenten die in de openbare apotheek zijn gaan werken en de assistenten die buiten de gezondheidszorg zijn

gaan werken. Gediplomeerde apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken vinden vakkennis en inzicht in ICT aanzienlijk minder belangrijk dan schoolverlaters die binnen de openbare apotheek of elders binnen de gezondheidszorg zijn gaan werken.

De resultaten voor wat betreft vakkennis zijn niet verrassend. De apothekersbranche is een geprofessionaliseerde vakdeelmarkt. Dat betekent dat sprake is van een zeer nauwe aansluiting tussen de opleiding en het beroep van apothekersassistent. De opleiding is derhalve nauw afgestemd op het werk van de assistenten, zodat met name de vakkennis die wordt opgedaan nauwelijks transfereerbaar is naar andere beroepen of sectoren. Gaat een gediplomeerde apothekersassistent buiten de apothekersbranche en zelfs buiten de gezondheidszorg werken dan is de opgedane vakkennis dus minder van belang.

De resultaten voor wat betreft het inzicht in ICT wijzen erop dat apothekersassistenten, die in de openbare apotheek werken meer met ICT te maken hebben dan apothekersassistenten die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken.

Verdere analyse¹³ laat nog zien dat schoolverlaters die in de regio Noord zijn gaan werken vakkennis wat minder belangrijk vinden dan assistenten die elders zijn gaan werken. Apothekersassistenten die in de regio Oost zijn gaan werken vinden het inzicht in de bedrijfsvoering minder belangrijk dan schoolverlaters die elders zijn gaan werken.¹⁴ Ten slotte blijkt nog dat allochtone schoolverlaters het inzicht in de bedrijfsvoering belangrijker vinden dan autochtone schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent.

Tabel 5.3

Percentage schoolverlaters dat tijdens de opleiding meer aandacht had gewild voor kennis en technieken

	Vakkennis %	Inzicht in ICT %	Inzicht in bedrijfs- voering %	Kennis van vreemde talen ¹ %	Inzicht in milieu en veiligheid ¹ %
MBO Apothekersassistenten	38	42	24*	28	19
Openbare apotheek	38	43	23	.	.
Gezondheidszorg anders	52	44	16	.	.
Buiten de gezondheidszorg	19 [#]	31	34	.	.
Andere MBO	40	45	33	21	27

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

[#] Significant op 5%-niveau ten opzichte van de openbare apotheek.

¹ Alleen voor het jaar 2001 bekend. De aantallen zijn daardoor te klein om een verdere uitsplitsing te maken naar werkplek.

13. Zie tabel 4 in de bijlage.

14. Bij deze multivariate analyse is steeds de regio Middenwest, ofwel de Randstad, als referentiecategorie genomen.

Tabel 5.3 bevestigt voor een deel het beeld dat uit tabel 5.2 naar voren kwam, namelijk dat voor apothekersassistenten die na hun opleiding buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken vakkennis bij het uitoefenen van de huidige baan minder van belang is dan voor degenen die wel in de openbare apotheek zijn gaan werken. Voor inzicht in ICT geldt dat ook, maar de gevonden verschillen zijn hier niet significant.

Tabel 5.3 laat bovendien zien dat schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent de aandacht voor inzicht in de bedrijfsvoering wat minder van belang vinden dan schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Voor het overige worden geen significante verschillen gevonden tussen beide groepen schoolverlaters.

5.3 Vaardigheden

Tabel 5.4 laat zien dat het toepassen van kennis en technieken, spreekvaardigheid, het overdragen van kennis en het werken in een team relatief belangrijke vaardigheden zijn voor de schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent. Schrijfvaardigheid en plannen, coördineren en organiseren zijn daarentegen voor schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding wat minder belangrijk dan voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Contactuele vaardigheden en probleemoplossende vaardigheden zijn voor beide groepen ongeveer even belangrijk.

Tabel 5.4
Percentage schoolverlaters dat vaardigheden (zeer) belangrijk vindt

	TKT %	Sch %	Spr %	OvK %	PCO %	Pro %	Con %	Tea %
MBO Apothekersassistenten	92*	33*	82*	90*	42*	82	83	93*
Openbare apotheek	95	33	86	93	41	83	84	95
Gezondheidszorg anders	91	23	64 [#]	89	43	78	81	89
Buiten de gezondheidszorg	63 [#]	41	74	67 [#]	56 [#]	81	76	80
Ander MBO	76	53	72	75	69	86	83	87

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

[#] Significant op 5%-niveau ten opzichte van de openbare apotheek.

Tkt = Toepassen van kennis en technieken

Spr = Spreekvaardigheid

Pco = Plannen, coördineren en organiseren van activiteiten

Con = Contactuele vaardigheden

Sch = Schrijfvaardigheid

Ovk = Overdragen van kennis

Pro = Problemen oplossen

Tea = Werken in teamverband

Uit tabel 5.4 blijkt verder dat het toepassen van kennis en technieken en het overbrengen van kennis voor schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken veel minder belangrijk is dan voor degenen die binnen de apothekersbranche zijn gaan werken. Plannen, coördineren en organiseren is daarentegen juist voor de schoolverlaters van de assistentenopleiding die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken belangrijk.

Spreekvaardigheid blijkt ten slotte vooral belangrijk te zijn voor schoolverlaters die in de apothekersbranche of helemaal buiten de gezondheidszorg aan de slag zijn

gegaan. Voor schoolverlaters die niet in de apothekersbranche, maar wel binnen de gezondheidszorg werken is spreekvaardigheid minder van belang.

Allochtone schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent geven ten slotte aan dat zij schrijfvaardigheid belangrijker vinden dan autochtone schoolverlaters.

Niet alleen is het overbrengen van kennis voor de schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent belangrijker dan voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen, maar ook de vraag om extra aandacht voor deze vaardigheid in de opleiding is onder schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding groter dan onder de schoolverlaters van de andere opleidingen, zo blijkt uit tabel 5.5.

Tabel 5.5 laat verder zien dat schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding over het algemeen meer tevreden zijn over hetgeen aan vaardigheden tijdens de opleiding is aangeboden dan schoolverlaters van andere opleidingen. Dat geldt weliswaar vooral voor de vaardigheden die de schoolverlaters minder van belang achten, zoals schrijfvaardigheid en plannen, coördineren en organiseren, maar bijvoorbeeld ook voor contactuele vaardigheden en probleem oplossende vaardigheden.

Er zijn ook enkele opvallende verschillen tussen de oordelen van schoolverlaters die in de apothekersbranche zijn gaan werken of elders binnen de gezondheidszorg en schoolverlaters die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken. Zo blijkt dat relatief veel schoolverlaters die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken meer aandacht willen voor schrijfvaardigheid. Schoolverlaters, die binnen de apothekersbranche of elders in de gezondheidszorg zijn gaan werken, geven juist meer dan andere schoolverlaters de voorkeur aan meer aandacht voor het toepassen en overbrengen van kennis.

Spreekvaardigheid, ten slotte, zou vooral volgens de schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding die in de apothekersbranche zijn gaan werken meer aandacht moeten krijgen. Schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding die elders zijn gaan werken, hetzij binnen, hetzij buiten de gezondheidszorg, vinden deze extra aandacht voor spreekvaardigheid minder van belang.

Regionale verschillen zijn er allereerst in de behoefte aan meer aandacht voor het toepassen van kennis en technieken. In de regio's Noord, Oost en Zuidwest is deze behoefte wat groter dan in andere regio's. Ook zijn er verschillen in de behoefte van schoolverlaters aan meer aandacht voor het overbrengen van kennis. Die behoefte is in de regio's Noordwest, Zuidwest en Zuidoost juist groter dan elders. In de regio Noordwest is er bovendien behoefte aan meer aandacht voor spreekvaardigheid. In de regio Zuidoost ten slotte wordt vooral meer aandacht gevraagd voor plannen, coördineren en organiseren.

Allochtone schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent hebben ten slotte wat meer behoefte aan extra aandacht voor het werken in teamverband en schrijfvaardigheid dan autochtone schoolverlaters.

Tabel 5.5
Percentage schoolverlaters dat van mening is dat vaardigheden meer aandacht zouden moeten krijgen tijdens de opleiding

	Toepassen kennis en technieken %	Schrijf vaardigheid %	Spreek vaardigheid %	Overbrengen van kennis %	Plannen, coördineren en organiseren %	Problemen oplossen %	Contactuele vaardigheden %	Werken in teamverband %
MBO Apothekersassistent	46	5*	37	50*	16*	41*	22*	30
Openbare apotheek	48	4	41	53	15	41	22	29
Gezondheidszorg anders	47	4	23 [#]	40	11	42	15	36
Buiten gezondheidszorg	28 [#]	16 [#]	19 [#]	36 [#]	28	36	27	31
Andere MBO	45	23	37	38	42	53	34	36

* Significant op 5%-niveau (referentiecategorie = andere MBO opleidingen).

[#] Significant op 5%-niveau (referentiecategorie = openbare apotheek).

5.4 Houdingsaspecten

In deze paragraaf gaan we in op de mate waarin gediplomeerde schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent houdingsaspecten belangrijk vinden bij het uitoefenen van hun functie. Bovendien zal worden gekeken in hoeverre de schoolverlaters tijdens de opleiding meer of minder aandacht zouden willen zien voor deze houdingsaspecten.

In tabel 5.6 wordt allereerst vermeld in hoeverre houdingsaspecten volgens schoolverlaters belangrijk zijn bij het uitoefenen van de functie. Uit de tabel blijkt dat alle houdingsaspecten voor zowel de schoolverlaters van de apothekersassistenten-opleiding als voor de schoolverlaters van andere MBO opleidingen erg belangrijk zijn.

Tabel 5.6
Percentage schoolverlaters dat houdingsaspecten (zeer) belangrijk vindt

	Zelfstandig- heid %	Initiatief, creativiteit %	Aanpassings- vermogen %	Nauwkeurig- heid %
MBO Apothekersassistenten	91*	84*	87	93
Openbare apotheek	91	85	89	98
Gezondheidszorg anders	90	81	86	93
Buiten de gezondheidszorg	91	80	83	91 [#]
Andere MBO	94	91	87	93

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

[#] Significant op 5%-niveau ten opzichte van de openbare apotheek.

Tabel 5.6 laat kleine, maar significante, verschillen zien voor wat betreft het belang van zelfstandigheid en het belang van initiatief en creativiteit. Beide houdingsaspecten zijn voor schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding wat minder belangrijk dan voor schoolverlaters van andere MBO opleidingen.

Verder blijkt uit tabel 5.6 dat nauwkeurigheid voor schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding die buiten de gezondheidszorg zijn gaan werken minder belangrijk is dan voor de schoolverlaters die binnen de apothekersbranche zijn gaan werken of daarbuiten maar nog wel in de gezondheidszorg.

Tabel 5.7 laat zien dat schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding duidelijk minder behoefte hebben aan extra aandacht voor houdingsaspecten dan schoolverlaters van andere MBO opleidingen. Voor zelfstandigheid en initiatief/creativiteit is dat logisch, aangezien deze aspecten ook minder van belang worden geacht. Voor nauwkeurigheid en aanpassingsvermogen wekt deze uitkomst mogelijk enige verbazing, want terwijl het belang van deze aspecten even groot is, is de behoefte aan extra aandacht ervoor tijdens de opleiding onder schoolverlaters van de apothekersassistentenopleiding significant kleiner.

Opvallend is overigens ook dat het voor de behoefte aan meer aandacht voor bepaalde houdingsaspecten over het algemeen niet uitmaakt waar een schoolverlater van de apothekersassistentenopleiding gaat werken. Alleen de aandacht voor het zelfstandig werken had voor de schoolverlaters die weliswaar niet in de apothekersbranche zelf zijn gaan werken, maar wel binnen de gezondheidszorg, wat uitgebreider gemogen.

Tabel 5.7

Percentage schoolverlaters dat tijdens de opleiding meer aandacht had gewild voor houdingsaspecten

	Zelfstandig- heid %	Iniatief, creativiteit %	Aanpassings- vermogen %	Nauwkeurig- heid %
MBO Apothekersassistenten	31*	21*	19*	32*
Openbare apotheek	31	21	17	32
Gezondheidszorg anders	50 [#]	29	29	37
Buiten de gezondheidszorg	17	17	19	25
Andere MBO	40	40	29	39

* Significant op 5%-niveau ten opzichte van andere MBO opleidingen.

[#] Significant op 5%-niveau ten opzichte van de openbare apotheek.

Opvallend is ook dat allochtone schoolverlaters van de opleiding tot apothekersassistent aanzienlijk vaker meer aandacht voor houdingsaspecten willen dan autochtone schoolverlaters van deze opleiding. Zowel voor wat betreft initiatief en creativiteit als aanpassingsvermogen en nauwkeurigheid is de behoefte aan meer aandacht in de opleiding onder allochtone schoolverlaters significant groter dan onder autochtone schoolverlaters.

Van regionale verschillen is nauwelijks sprake, zij het dat schoolverlaters die in het Noordwesten van het land zijn gaan werken wat meer behoefte hebben aan extra aandacht voor initiatief en creativiteit tijdens de opleiding dan schoolverlaters die in een andere regio zijn gaan werken.

Bijlage 1

Tabel 1

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans op werkloosheid tijdens intredeperiode, de kans op een baan op niveau en de kans op een baan in de eigen richting (logiteffecten) en resultaten van lineaire regressie-analyse van het aantal werkgevers (ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten)

	Werkloos tijdens intredeperiode	Aantal werkgevers	Baan op niveau	Baan in eigen richting
Constante	-5,528*	0,570	0,616	1,978
<i>Branche</i>				
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	1,607*	0,427*	0,273	0,277
Buiten de gezondheidszorg	1,884*	0,597*	-2,314*	-3,865*
<i>Leeftijd</i>	0,127*	0,057*	-0,013	-0,036
<i>Sekse</i>				
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-0,848	-0,447	1,278	1,593
<i>Etniciteit</i>				
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	1,097*	0,253	0,461	-0,386
<i>Regio werk</i>				
Noord-Nederland	2,016*	0,384	0,505	-0,131
Oost-Nederland	-0,025	-0,064	0,286	0,731
Noordwest-Nederland	-0,403	0,026	1,069	0,427
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	0,769	0,220	0,387	0,663
Zuidoost-Nederland	1,274	0,492*	0,958	2,407*
Pseudo R-kwadraat	0,263	0,090 ¹	0,175	0,450
Model Chi-kwadraat	54,17*	4,75 ²	39,14	86,85
Vrijheidsgraden	10	10	10	10
N	379	379	384	377

¹ Aangepaste R-kwadraat.

² F-waarde.

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 2

Resultaten van lineaire regressie-analyse van het bruto uurloon en het aantal arbeidsuren (ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten), en resultaten van logistische regressie-analyse van de kans op deelname cursus/bedrijfsopleiding en de kans op een cursus/bedrijfsopleiding voor langer dan 1 maand (logiteffecten)

	Bruto uurloon (log)	Arbeidsuren	Deelname aan cursus/bedrijfs- opleiding	Duur cursus/ bedrijfs- opleiding > 1 maand
Constante	1,919*	37,11*	2,104	3,005
<i>Branche</i>				
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	0,151*	-1,678*	-0,956*	1,081
Buiten de gezondheidszorg	0,007	-0,832	-0,469	1,046
<i>Leeftijd</i>	0,007	-0,189*	-0,085	-0,082
<i>Sekse</i>				
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-0,049	1,160	0,931	-0,541
<i>Etniciteit</i>				
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	-0,043	0,669	-1,086*	-0,597
<i>Regio werk</i>				
Noord-Nederland	-0,082	-0,851	-0,707	-0,023
Oost-Nederland	-0,098*	-0,734	-0,246	0,254
Noordwest-Nederland	0,005	-0,628	-0,170	-1,086
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	-0,021	0,170	-0,721	-0,228
Zuidoost-Nederland	-0,081	0,258	-0,716	-0,221
Aangepaste R-kwadraat	0,043	0,053	0,109 ¹	0,066 ¹
F-waarde	2,43	3,17*	32,32 ²	10,33 ²
Vrijheidsgraden	10	10	10	10
N	319	386	383	211

¹ Pseudo R-kwadraat.

² Model Chi-kwadraat.

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 3

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans op een onvrijwillige deeltijd-aanstelling, de kans op zoeken naar een andere baan en de kans achteraf gezien dezelfde opleiding te kiezen (logiteffecten)

	Onvrijwillige deeltijdaanstelling	Op zoek naar Een andere baan	Achteraf gezien dezelfde opleiding kiezen
Constante	0,804	-1,300	2,260
<i>Branche</i>			
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	2,062*	-0,188	1,100
Buiten de gezondheidszorg	2,416*	1,708*	-2,004*
<i>Leeftijd</i>	-0,173	0.093	-0,073
<i>Sekse</i>			
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-1,496	-2,432*	0,798
<i>Etniciteit</i>			
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	-1,278	0,993*	-0,758
<i>Regio bedrijf</i>			
Noord-Nederland	1,527	0,197	0,621
Oost-Nederland	0,618	-1,044	1,292
Noordwest-Nederland	0,305	-1,211	0,347
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	0,216	-0,481	0,328
Zuidoost-Nederland	0,203	-1,110	2,038*
Pseudo R-kwadraat	0,203	0,188	0,201
Model Chi-kwadraat	24,46	41,35	48,13
Vrijheidsgraden	10	10	10
N	386	377	380

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 4

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans dat kennis en technieken in het werk van de apothekersassistent (zeer) belangrijk worden gevonden (logiteffecten)

	Vakkennis	Inzicht in ICT	Inzicht in bedrijfsvoering	Vreemde talen ¹	Inzicht in milieu en veiligheid ¹
Constante	4,372	0,262	-0,407	0,011	-1,499
<i>Branche</i>					
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	0,665	-0,458	0,131	-7,590	-0,700
Buiten de gezondheidszorg	-2,056*	-0,835*	0,506	1,351	-0,248
<i>Leeftijd</i>	-0,008	0,012	0,042	-0,082	0,120
<i>Sekse</i>					
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-0,050	0,300	-0,757	.	.
<i>Etniciteit</i>					
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	-0,655	0,687	0,766*	0,932	1,431
<i>Regio werk</i>					
Noord-Nederland	-2,399*	-0,118	-0,949	0,015	-7,399
Oost-Nederland	-1,443	0,621	-0,990*	-0,861	-1,370
Noordwest-Nederland	-0,187	0,881	-0,967	0,961	-1,197
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	-0,329	0,652	0,243	0,463	-0,453
Zuidoost-Nederland	-0,401	0,585	-0,225	-7,576	6,305
Pseudo R-kwadraat	0,220	0,054	0,065	0,183	0,218
Model Chi-kwadraat	30,322*	13,764	18,563*	9,673	13,498
Vrijheidsgraden	10	10	10	9 ²	9 ²
N	382	382	381	78	77

¹ Berust op slechts één jaar (2001).

² De variabele Vrouw is constant voor alle cases, daarom is er een vrijheidsgraad minder.

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 5a

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans dat vaardigheden in het werk van de apothekersassistent (zeer) belangrijk worden gevonden (logiteffecten)

	Toepassen kennis en technieken	Schrijf- vaardigheid	Spreek- vaardigheid	Overdragen van kennis
Constante	2,623	0,173	1,511	3,033
<i>Branche</i>				
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	-0,632	-0,539	-1,222*	-0,446
Buiten de gezondheidszorg	-2,586*	0,079	-0,568	-1,710*
<i>Leeftijd</i>	0,031	0,004	-0,004	-0,012
<i>Sekse</i>				
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-0,176	-0,834	0,514	-0,074
<i>Etniciteit</i>				
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	0,061	0,963*	0,384	0,736
<i>Regio werk</i>				
Noord-Nederland	-0,795	-0,356	-0,396	-0,716
Oost-Nederland	-0,405	0,123	0,058	-0,177
Noordwest-Nederland	0,048	-0,114	-0,023	-0,677
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	0,169	-0,402	-0,139	-0,304
Zuidoost-Nederland	0,873	-0,415	-0,309	0,0863
Pseudo R-kwadraat	0,207	0,054	0,052	0,093
Model Chi-kwadraat	34,294*	14,917	11,930	17,093
Vrijheidsgraden	10	10	10	10
N	382	381	383	381

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 5b

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans dat vaardigheden in het werk van de apothekersassistent (zeer) belangrijk worden gevonden (logiteffecten)

	Plannen, coördineren en organiseren	Oplossen van problemen	Contactuele vaardigheden	Werken in teamverband
Constante	-0,739	6,107	2,347	11,595
<i>Branche</i>				
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	-0,045	-0,249	0,026	-0,855
Buiten de gezondheidszorg	0,765*	0,052	-0,199	-0,915
<i>Leeftijd</i>	0,017	0,052	-0,050	-0,106
<i>Sekse</i>				
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-0,305	-5,564	0,277	0,037
<i>Etniciteit</i>				
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	0,505	0,158	0,670	0,231
<i>Regio werk</i>				
Noord-Nederland	-0,019	-0,286	-0,320	-7,837
Oost-Nederland	0,224	-0,900	0,160	-6,731
Noordwest-Nederland	-0,111	0,177	-0,661	-6,350
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	0,257	0,082	0,106	-6,441
Zuidoost-Nederland	0,714	-0,316	0,125	-6,255
Pseudo R-kwadraat	0,043	0,048	0,026	0,122
Model Chi-kwadraat	12,482	11,473	6,065	19,229*
Vrijheidsgraden	10	10	10	10
N	383	382	382	384

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 6

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans dat houdingsaspecten in het werk van de apothekersassistent (zeer) belangrijk worden gevonden (logiteffecten)

	Zelfstandigheid	Initiatief en creativiteit	Aanpassingsvermogen	Nauwkeurigheid
Constante	8,529	6,022	-1,747	10,701
<i>Branche</i>				
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	0,064	-0,379	-0,587	-1,427
Buiten de gezondheidszorg	0,049	-0,714	-0,325	-1,518*
<i>Leeftijd</i>	-0,064	0,039	0,095	-0,054
<i>Sekse</i>				
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-5,099	-5,515	1,404	-5,554
<i>Etniciteit</i>				
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	0,388	0,783	0,424	-0,172
<i>Regio werk</i>				
Noord-Nederland	0,093	-0,023	0,714	-0,673
Oost-Nederland	-0,035	0,888	0,404	-0,323
Noordwest-Nederland	0,080	-0,062	-0,087	-0,112
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	0,288	0,292	0,483	0,028
Zuidoost-Nederland	0,333	1,170	1,227	0,369
Pseudo R-kwadraat	0,017	0,058	0,043	0,085
Model Chi-kwadraat	2,863	13,259	8,472	7,971
Vrijheidsgraden	10	10	10	10
N	381	381	381	381

* Significant op 5%-niveau.
Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 7

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans dat schoolverlaters in de opleiding meer aandacht hadden gewild voor kennis en technieken (logiteffecten)

	Vakkennis	Inzicht in ICT	Inzicht in bedrijfsvoering	Vreemde talen ¹	Inzicht in milieu en veiligheid ¹
Constante	-0,701	-0,859	-0,119	9,054*	-5,872*
<i>Branche</i>					
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	0,463	-0,037	-0,412	-0,563	-7,900
Buiten de gezondheidszorg	-1,049*	-0,360	0,383	0,263	1,157
<i>Leeftijd</i>	0,011	-0,001	-0,028	-0,434*	0,158
<i>Sekse</i>					
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-0,384	0,123	-0,696	.	.
<i>Etniciteit</i>					
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	0,641	0,600	0,486	0,621	0,957
<i>Regio werk</i>					
Noord-Nederland	0,272	0,634	-0,028	-7,021	1,406
Oost-Nederland	0,383	0,151	-0,244	-2,036*	1,667
Noordwest-Nederland	0,181	0,811	0,094	0,262	-0,056
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	0,273	0,347	0,242	-0,623	0,269
Zuidoost-Nederland	0,508	0,358	0,949	-7,584	11,912
Pseudo R-kwadraat	0,047	0,029	0,047	0,239	0,321
Model Chi-kwadraat	13,130	8,315	12,339	14,751	16,847
Vrijheidsgraden	10	10	10	9 ²	9 ²
N	376	380	382	79	77

¹ Berust op slechts één jaar (2001).

² De variabele Vrouw is constant voor alle cases, daarom is er een vrijheidsgraad minder.

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 8a

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans dat schoolverlaters in de opleiding meer aandacht hadden gewild voor vaardigheden (logiteffecten)

	Toepassen kennis en technieken	Schrijf- vaardigheid	Spreek- vaardigheid	Overdragen van kennis
Constante	0,080	-5,844*	-2,706	-0,512
<i>Branche</i>				
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	-0,125	0,127	-0,836*	-0,554
Buiten de gezondheidszorg	-0,944*	1,301*	-1,087*	-0,888*
<i>Leeftijd</i>	0,032	0,130	0,092	0,036
<i>Sekse</i>				
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	-1,643	0,287	0,026	-0,934
<i>Etniciteit</i>				
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	-0,267	1,240*	0,402	0,211
<i>Regio werk</i>				
Noord-Nederland	1,045*	-6,931	0,456	0,759
Oost-Nederland	1,003*	-0,783	0,085	0,731
Noordwest-Nederland	0,666	0,054	1,013*	1,065*
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	1,004*	-0,647	0,188	0,765*
Zuidoost-Nederland	0,160	-1,000	0,174	1,016*
Pseudo R-kwadraat	0,072	0,153	0,075	0,052
Model Chi-kwadraat	20,988*	20,173*	21,577*	15,358
Vrijheidsgraden	10	10	10	10
N	381	378	384	383

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 8b

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans dat schoolverlaters in de opleiding meer aandacht hadden gewild voor vaardigheden (logiteffecten)

	Plannen, coördineren en organiseren	Oplossen van problemen	Contactuele vaardigheden	Werken in teamverband
Constante	1,732	1,751	-0,360	-2,494
<i>Branche</i>				
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	-0,461	-0,026	-0,278	0,132
Buiten de gezondheidszorg	0,798	-0,473	-0,067	-0,129
<i>Leeftijd</i>	-0,205	-0,029	0,004	0,068
<i>Sekse</i>				
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	0,294	-1,728	-1,599	-0,007
<i>Etniciteit</i>				
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	0,216	0,123	0,684	0,949*
<i>Regio werk</i>				
Noord-Nederland	0,706	-0,618	0,416	0,364
Oost-Nederland	0,617	0,241	0,236	0,355
Noordwest-Nederland	1,099	0,662	1,001	0,137
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	0,227	0,376	0,645	-0,160
Zuidoost-Nederland	1,353*	-0,379	-0,251	0,383
Pseudo R-kwadraat	0,075	0,057	0,067	0,055
Model Chi-kwadraat	17,004	16,435	16,747	15,168
Vrijheidsgraden	10	10	10	10
N	381	381	381	383

* Significant op 5%-niveau.

Ref. cat. = referentiecategorie.

Tabel 9

Resultaten van logistische regressie-analyse van de kans dat schoolverlaters in de opleiding meer aandacht hadden gewild voor houdingsaspecten (logiteffecten)

	Zelfstandigheid	Initiatief en creativiteit	Aanpassingsvermogen	Nauwkeurigheid
Constante	-3,229	-10,002	-2,762	-0,894
<i>Branche</i>				
Openbare apotheek	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Gezondheidszorg anders	0,827*	0,333	0,399	0,014
Buiten de gezondheidszorg	-0,842	-0,262	-0,248	-0,360
<i>Leeftijd</i>	0,072	0,048	0,019	-0,029
<i>Sekse</i>				
Man	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Vrouw	0,651	6,780	-0,208	0,235
<i>Etniciteit</i>				
Autochtoon	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Allochtoon	0,530	1,244*	1,407*	0,827*
<i>Regio werk</i>				
Noord-Nederland	-0,071	1,101	1,005	1,010
Oost-Nederland	0,223	0,812	0,825	0,067
Noordwest-Nederland	0,916	1,369*	1,051	0,673
Middenwest Nederland	ref.cat	ref.cat	ref.cat	ref.cat
Zuidwest-Nederland	0,036	0,387	0,801	0,440
Zuidoost-Nederland	0,429	1,232	0,902	0,432
Pseudo R-kwadraat	0,080	0,117	0,087	0,042
Model Chi-kwadraat	22,286*	29,521*	20,695*	11,609
Vrijheidsgraden	10	10	10	10
N	378	379	379	378

* Significant op 5%-niveau.
Ref. cat. = referentiecategorie.

Bijlage 2

Toelichting

- Kruis steeds maar één antwoord aan, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven.
- Antwoorden op invulvragen op de aangegeven stippelijntjes noteren.
- Let goed op naar welke vraag je wordt doorverwezen. Sommige vragen hoef je misschien niet in te vullen.
- Let op: beroepsopleidende leerweg (BOL) is gelijk aan het vroegere MBO.
- Let op: beroepsbegeleidende leerweg (BBL) is gelijk aan het vroegere Leerlingwezen.
- Vul de vragenlijst in met een zwarte of blauwe pen (géén potlood of rode pen gebruiken).

MBO-opleiding schooljaar 1999/2000

- 1 a. Hiernaast staat de MBO-opleiding (BOL) die je in het schooljaar 1999/2000 hebt verlaten. Is dat juist?
- ☐ ja
☐ nee, ik heb in dat jaar een andere opleiding verlaten, namelijk:
☐ nee, ik heb in dat jaar geen opleiding verlaten →
*Deze vragenlijst is niet voor jou van toepassing.
 Stuur de vragenlijst s.v.p. wel terug in de antwoordenvelop.*
- 1 b. Wanneer ben je met deze opleiding begonnen? **begin maand:** jaar: 19.....
- 1 c. Wanneer heb je deze opleiding verlaten? **einde maand:** jaar:
- 1 d. Heb je van deze opleiding het diploma behaald?
- ☐ volledig diploma (incl. praktijkstages)
☐ alleen deelcertificaten
☐ alleen theorie-examen
☐ geen diploma of deelcertificaat
2. Wat was je **hoogste diploma** voordat je aan deze MBO-opleiding begon?
- ☐ VBO
☐ MAVO
☐ HAVO
☐ VWO
☐ in-service of Leerlingwezen (BBL)
☐ KMBO (BOL niveau 1 of 2)
☐ MBO tussen/lang (BOL niveau 3 of 4)
☐ anders, namelijk:

Vervolgopleiding (ná de MBO-opleiding van schooljaar 1999/2000)

- 3 a. Ben je ná de MBO-opleiding een andere opleiding gaan volgen?
 - wel BBL-opleiding, géén cursus of bedrijfsopleiding.
- ☐ ja → ga naar vraag 3b
☐ nee → ga naar vraag 7a
- 3 b. Waarom ben je een vervolgopleiding gaan volgen?
Meerdere antwoorden mogelijk.
- ☐ de verlaten opleiding bood te weinig kans op een goede baan
☐ ik wilde een opleiding in een andere richting gaan doen
☐ de verlaten opleiding is geen beroepsopleiding
☐ ik wilde liever blijven leren/studeren dan gaan werken
☐ mijn ouder(s) wilde(n) dat ik verder ging leren/studeren
☐ mijn klasgenoten gingen ook verder leren/studeren
☐ anders, namelijk:

<<< **Heb je ná de MBO-opleiding meerdere vervolgopleidingen gevolgd, dan gaan de vragen 4 t/m 6d alléén over de eerste** >>>
 <<< **vervolgopleiding.** >>>

4. Wat is de officiële naam van deze vervolgopleiding?
 Geef zowel **schooltype** als **opleidingsrichting** aan.
 - bv. BOL (MBO): Verpleging;
 BBL (Leerlingwezen): Motorvoertuigentechniek;
 HBO: Bedrijfseconomie;
 HBO: Leraar VO bouwkunde 2e gr.
- ☐ BOL (MBO):
☐ BBL (Leerlingwezen):
☐ HBO:
☐ anders, namelijk:

<<< **Vraag 5** *hoef je alleen in te vullen als je naar het BOL (MBO) of BBL (Leerlingwezen) bent gegaan. Ga anders verder met vraag 6a.* >>>

- 5 a. Welk soort vervolgopleiding volg(de) je?
- ☐ assistentenopleiding (niveau 1)
☐ basisberoepsopleiding (niveau 2)
☐ vakopleiding (niveau 3)
☐ middenkaderopleiding (niveau 4)
☐ specialistenopleiding (niveau 4)
- 5 b. Volg(de) je de BOL-opleiding (MBO) of de BBL-opleiding (Leerlingwezen)?
- ☐ BOL-opleiding (MBO) → ga naar vraag 6a
☐ BBL-opleiding (Leerlingwezen) → ga naar vraag 5c
- 5 c. Heb of had je in het kader van je vervolgopleiding in het BBL (Leerlingwezen) **werk** of een **stageplaats/BPV**?
- ☐ ja, betaald werk
☐ ja, werk of stage met alleen onkosten- of stagevergoeding
☐ ja, onbetaald werk
☐ nee, ik volg(de) alleen het schoolgedeelte
- 6 a. Aan welke instelling en in welke plaats volg(de) je deze vervolgopleiding?
- naam instelling:
 plaats:
- 6 b. Hoe vind je de aansluiting tussen de door jou gevolgde MBO-opleiding en deze vervolgopleiding?
- ☐ goed
☐ voldoende
☐ matig
☐ slecht
- 6 c. Volg je deze vervolgopleiding nog steeds?
- ☐ ja → ga naar vraag 7a
☐ nee, diploma of getuigschrift behaald → ga naar vraag 7a
☐ nee, deelcertificaat behaald → ga naar vraag 6d
☐ nee, vervolgopleiding voortijdig verlaten → ga naar vraag 6d
- 6 d. Waarom ben je met deze vervolgopleiding voortijdig gestopt?
Meerdere antwoorden mogelijk.
- ☐ ik was onvoldoende gemotiveerd
☐ de lessen waren niet interessant
☐ ik vond de opleiding te moeilijk
☐ ik wilde achteraf toch liever een andere opleiding gaan volgen
☐ ik wilde toch liever gaan werken
☐ anders, namelijk:

Cursus of bedrijfsopleiding

- 7 a. Heb je ná de MBO-opleiding een **cursus** of **bedrijfsopleiding** gevolgd?
 - **niet** de opleiding die je eventueel al bij de vragen 3a t/m 6d hebt ingevuld.
 - **geén** hobbycursussen.
- ☐ ja, één cursus of bedrijfsopleiding → ga naar vraag 7b
☐ ja, meerdere cursussen of bedrijfsopleidingen → ga naar vraag 7b
☐ nee → ga naar vraag 8
- <<< **Heb je ná het verlaten van de MBO-opleiding meerdere cursussen/bedrijfsopleidingen gevolgd, dan gaan de vragen 7b t/m 7d** >>>
 <<< **alléén over de laatst gevolgde cursus/bedrijfsopleiding.** >>>
- 7 b. Wat is de **naam** van deze cursus of bedrijfsopleiding?
- naam:
- 7 c. Noem de belangrijkste **onderwerpen** van deze cursus of bedrijfsopleiding.
- onderwerpen:

- 7 d. Hoe lang duurt/duurde deze cursus of bedrijfsopleiding in **totaal**?
- ☐ 1 week of minder
☐ langer dan 1 week, maar hooguit 1 maand
☐ langer dan 1 maand, maar hooguit 3 maanden
☐ langer dan 3 maanden, maar hooguit 1 jaar
☐ langer dan 1 jaar

Belangrijkste bezigheden

8. Wat is op dit moment jouw **belangrijkste** bezigheid?
Let op: maar één antwoord mogelijk.
- ☐ BBL (Leerlingwezen)
☐ betaald werk
☐ scholier/student
☐ werkloos
☐ onbetaald werk
☐ anders, namelijk:

9 a. Hoeveel maanden ben je na het verlaten van je MBO-opleiding werkloos geweest **voor je in je eerste baan begon?**

..... maanden

Vul '0 maanden' in als je niet werkloos bent geweest.

9 b. Hoeveel maanden ben je **in totaal** sinds het verlaten van je MBO-opleiding **werkloos** geweest?

..... maanden

Vul '0 maanden' in als je niet werkloos bent geweest.

9 c. Hoeveel maanden heb je **in totaal** sinds het verlaten van je MBO-opleiding **betaald** werk verricht?

..... maanden

Vul '0 maanden' in als je geen werk hebt gehad.

9 d. Hoeveel maanden heb je **in totaal** sinds het verlaten van je MBO-opleiding een **uitkering** gehad?

..... maanden

Vul '0 maanden' in als je geen uitkering hebt gehad.

10. Heb je tijdens of na de MBO-opleiding van schooljaar 1999/2000 actief gezocht naar **betaald** werk?
- *niet het zoeken naar bijbaantjes of vakantiewerk.*

☐ ja

☐ nee

11 a. Heb je in de afgelopen vier weken iets gedaan om aan (ander) betaald werk te komen?
- *advertenties nakijken om een baan te vinden telt al mee.*

☐ ja

☐ nee

☐ nee, maar ik wacht op de uitkomst van lopende sollicitatie(s)

11 b. Als je nu een andere baan zou vinden, wanneer kun je daarmee dan beginnen?

☐ binnen 2 weken

→ ga naar vraag 12

☐ tussen 2 weken en 3 maanden

→ ga naar vraag 11c

☐ na 3 maanden

→ ga naar vraag 11c

11 c. Waarom kun je niet eerder beginnen?

☐ opzeggen huidige baan

☐ afronden vrijwilligerswerk

☐ afronden opleiding/studie

☐ regelen kinderopvang

☐ vakantie

☐ ziekte

☐ andere reden, namelijk:

12. Als je zelf zou mogen kiezen, hoeveel uur per week zou je dan op dit moment willen werken?
- *rekening houdend met gevolgen voor inkomen.*

..... uur per week

Vul '0' in als je geen betaald werk zou willen hebben.

Verwijzing

13. Heb je op dit moment:

- **betaald werk** of

- een **leer-arbeidsplaats** in het kader van de BBL (Leerlingwezen)?

Let op: betaalde bijbaantjes tellen mee als betaald werk.

☐ ja

→ ga naar vraag 14

☐ nee

→ ga naar vraag 28

Werk en beroep

14. Bij hoeveel bedrijven of organisaties heb je, inclusief je huidige werkgever, sinds het verlaten van de MBO-opleiding gewerkt?
- *tel uitzendperiodes ieder afzonderlijk mee.*
- *tel eigen bedrijf en eventuele nevenfuncties ook mee.*

..... bedrijven/organisaties

<<< Als je op dit moment meerdere banen hebt, gaat het bij de vragen 15 tot en met 25 om de baan waarin je de meeste uren werkt. >>>

15. Wanneer ben je bij het bedrijf of de organisatie waar je nu werkt begonnen?

maand:jaar:

16.	Hoe ben je aan deze baan gekomen? Let op: maar één antwoord mogelijk.	☐ via het arbeidsbureau ☐ via uitzendbureau, commercieel bemiddelingsbureau ☐ gereageerd op advertentie ☐ via open sollicitatie ☐ via stage ☐ via school of de consulent van de BBL ☐ via bedrijveninformatiedagen, banenmarkt of open dag bedrijf ☐ via eerder werk, interne vacature ☐ via familie, vrienden of kennissen ☐ bedrijf of praktijk zelf begonnen ☐ bedrijf of praktijk overgenomen (bv. van ouders) ☐ anders, namelijk:
17 a.	Wat is de naam van je huidige functie? <i>(bv. lasser, verkoper, automonteur, metselaar, ober, secretaresse, ziekenverzorgende)</i>
17 b.	Wat zijn je voornaamste werkzaamheden? <i>(bv. technisch tekenen, verkopen van kleding, schilderen, bloemen telen, boekhouden)</i>
18 a.	In wat voor organisatie of bedrijf werk je? <i>(bv. machinefabriek, garagewerkplaats, kledingwinkel, hotel, ziekenhuis)</i>
18 b.	Wat voor soort product of dienst levert het bedrijf of de organisatie voornamelijk? <i>(bv. landbouwmachines, bouwtechnisch advies, drukwerk, medische verzorging)</i>
18 c.	Wat is de naam van het bedrijf of de organisatie?
18 d.	Hoeveel mensen werken er bij de organisatie of het bedrijf waar je werkzaam bent? - <i>het gaat hier om alle werknemers van het totale concern (hoofd- en nevenvestigingen samen).</i>	☐ 1 persoon ☐ 2 - 9 personen ☐ 10 - 19 personen ☐ 20 - 49 personen ☐ 50 - 99 personen ☐ 100 - 499 personen ☐ 500 - 999 personen ☐ 1000 personen of meer
18 e.	In welke plaats werk je? - <i>het gaat hier om de vestiging waar je zelf werkt.</i> - <i>werk je in het buitenland, vermeld dan ook het land.</i>	plaats: land:
19.	In wat voor dienstverband werk je?	☐ leer-arbeidsovereenkomst (via BBL (Leerlingwezen)), BPV ☐ werk via uitzendbureau ☐ loondienst bij werkgever ☐ oproepkracht, 0-uren- of min-/max contract ☐ werkervaringsproject (via WIW; bv. JWG) ☐ werk in bedrijf ouders/partner ☐ zelfstandige in eigen bedrijf (incl. maatschap) of free-lance ☐ anders, namelijk:
20.	Wat voor aanstelling heb je? - <i>vul bij tijdelijk werk ook de totale duur van je contract in.</i>	☐ tijdelijke aanstelling voor maanden, zonder uitzicht op vaste baan ☐ tijdelijke aanstelling voor maanden, met uitzicht op vaste baan ☐ vaste aanstelling of proeftijd voor vaste baan
21 a.	Welk opleidingsniveau werd door je werkgever voor deze functie minimaal vereist?	☐ basisonderwijs voldoende ☐ MAVO of VBO ☐ HAVO, VWO ☐ BOL/BBL niveau 1 of 2 (KMBO of primair Leerlingwezen) ☐ BOL/BBL niveau 3 of 4 (MBO of secundair, tertiair Leerlingwezen) ☐ HBO of universiteit

21 b.	Welke opleidingsrichting werd door je werkgever voor deze functie vereist?	☐ uitsluitend mijn eigen opleidingsrichting ☐ mijn eigen of een verwante opleidingsrichting ☐ een geheel andere dan mijn eigen opleidingsrichting ☐ geen specifieke opleidingsrichting
22.	Geef je in je functie leiding aan andere medewerkers? Zo ja, aan hoeveel?	☐ ja, ik geef leiding aan personen ☐ nee, ik geef geen leiding aan anderen
23.	Hoeveel uur per week werk je in deze functie (volgens je contract)? - trek evt. arbeidsduurverkortung (ADV) van wekelijks aantal uren af. - tel overwerk en eventuele nevenfuncties niet mee. - ga bij wisselende werkweken uit van het gemiddelde.	per week: arbeidsuren <i>Als je werken en leren combineert, tel je de uren op school niet mee.</i>
24.	Hoeveel verdien je bruto in deze functie? - toeslagen, onregelmatige dienst, fooi, provisie e.d. tel je wel mee. - overwerk, vakantiegeld, 13e maand, uitkering, (studie)beurs e.d. en eventuele nevenfuncties tel je niet mee. - ga bij wisselende verdiensten uit van het gemiddelde.	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div>bruto: gulden per</div> <div> ☐ maand ☐ vier weken ☐ week </div> </div>
25 a.	Werk je in een beroep waarvoor je bent opgeleid?	☐ ja, ik werk in een beroep waarvoor ik ben opgeleid → <i>ga naar vraag 25e</i> ☐ nee, ik ben in een ander beroep terechtgekomen → <i>ga naar vraag 25b</i>
25 b.	Waarom werk je niet in een beroep waarvoor je bent opgeleid? Meerdere antwoorden mogelijk	☐ ik kan geen werk vinden dat aansluit bij de gevolgde opleiding ☐ ik wil er niet voor verhuizen ☐ ik wil niet (meer) werken in de richting waarvoor ik ben opgeleid ☐ het salaris valt tegen ☐ het loopbaanperspectief is beperkt ☐ de werktijden bevalen me niet ☐ de werkdruk is te hoog ☐ anders, namelijk:
25 c.	Wil je eventueel wel in een beroep werken waarvoor je bent opgeleid?	☐ ja, zeker → <i>ga naar vraag 25d</i> ☐ ja, misschien → <i>ga naar vraag 25d</i> ☐ nee → <i>ga naar vraag 25e</i>
25 d.	Waar moet dan aan worden voldaan? Meerdere antwoorden mogelijk	☐ er moet een beter salaris worden geboden ☐ het moet om een leuke functie gaan ☐ de reistijd moet redelijk zijn ☐ er moet een goed loopbaanperspectief zijn ☐ het moet gaan om een organisatie of bedrijf waar het prettig werken is ☐ het moet gaan om het soort werk waarvoor ik ben opgeleid ☐ de werktijden moeten bij mijn wensen passen ☐ ik moet me in mijn beroep kunnen ontplooiën ☐ de werkdruk moet lager zijn ☐ anders, namelijk:
25 e.	Hoe sluit je functie aan op de door jou gevolgde MBO-opleiding?	☐ goed ☐ voldoende ☐ matig ☐ slecht
26 a.	Heb je op dit moment nog één of meerdere betaalde nevenfunctie(s) , naast de bij de vragen 15 t/m 25 beschreven baan?	☐ ja → <i>ga naar vraag 26b</i> ☐ nee → <i>ga naar vraag 27</i>
26 b.	Hoeveel uur per week werk je in totaal in deze nevenfunctie(s) ? - zonder overwerk en de uren in je hoofdfunctie. - ga bij wisselende werkweken uit van het gemiddelde.	per week: arbeidsuren

Aansluiting MBO-opleiding en huidige functie

27. Hieronder worden enkele aspecten genoemd, die voor een goede uitoefening van je huidige functie van belang kunnen zijn. Beantwoord in het schema voor ieder **aspect** de twee onderstaande vragen, door het hokje aan te kruisen dat het best past bij jouw mening.

a. Belang

In hoeverre is het genoemde aspect van belang voor een goede uitoefening van je huidige functie?

b. Aandacht

Moet tijdens de MBO-opleiding aan het genoemde aspect minder, evenveel of meer aandacht worden besteed dan tijdens jouw MBO-opleiding het geval was?

Aspecten	a. Belang					b. Aandacht		
	zeer onbelangrijk ↔ zeer belangrijk					minder aandacht	evenveel aandacht	meer aandacht
I. Kennis en technieken								
1. Vakken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Inzicht in informatie- en communicatietechnologie (incl. computergebruik)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Inzicht in bedrijfsvoering (organisatorisch, financieel, administratief)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Vreemde talen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Inzicht in milieu- en veiligheidsvoorschriften	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
II. Vaardigheden								
6. Toepassen van (theoretische) kennis en technieken in de praktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Schriftelijke presentatie, schrijfvaardigheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Mondelinge presentatie, spreekvaardigheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Het overdragen van kennis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Plannen, coördineren en organiseren van activiteiten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Het oplossen van problemen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Contactuele eigenschappen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Werken in teamverband	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Commerciële vaardigheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
III. Houdingsaspecten								
15. Zelfstandigheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Initiatief, creativiteit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Aanpassingsvermogen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Nauwkeurigheid, zorgvuldigheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tot slot nog enkele algemene vragen

28. Geslacht. ☐ man ☐ vrouw

29. Wat is je leeftijd? jaar

30 a. In welk land ben je geboren? ☐ Nederland ☐ ander land, namelijk:

30 b. Geef ook het geboorteland van je beide ouders aan.

	Vader	Moeder
1 Nederland	☐	☐
2 ander(e) land(en), namelijk:	☐	☐

31. Als je nu terugblijkt op de door jou gevolgde opleiding, wat vind je dan van de volgende aspecten?
- *kruis het hokje aan dat het best bij jouw mening past*

	zeer slecht	↔	zeer goed
1. Sfeer op school	☐	☐	☐
2. Manier van lesgeven	☐	☐	☐
3. Organisatie van de opleiding	☐	☐	☐
4. Inhoud van de opleiding	☐	☐	☐

32. Zou je, achteraf gezien, de door jou gevolgde MBO-opleiding opnieuw kiezen?

- ☐ ja, dezelfde MBO-opleiding, en aan dezelfde school
☐ ja, dezelfde MBO-opleiding, maar aan een andere school
☐ nee, andere MBO-opleiding, namelijk:
☐ nee, opleiding buiten MBO, namelijk:
☐ nee, ik zou niet zijn gaan studeren (bv. direct gaan werken)

33 a. Mogen jouw antwoorden herkenbaar aan je vroegere school worden doorgegeven?
(zie ook de begeleidende brief)

- ☐ ja, ik vind dit goed
☐ nee, ik vind dit niet goed

33 b. In de toekomst wordt dit onderzoek misschien herhaald.
Daarvoor is je naam en adres nodig.
Wil je die hiernaast invullen?

naam:
straat + huisnummer:
postcode + plaats:

Opmerkingen

.....
.....

Let op: mogelijk zijn extra vragen opgenomen op bladzijde 8.

Wij zouden het zeer op prijs stellen indien je ook deze extra vragen zou willen beantwoorden.

Hartelijk dank voor het invullen!

Stuur de vragenlijst zo snel mogelijk op in de antwoordenvelop (een postzegel is niet nodig).

